

Het onvolledige en het procura-endossement

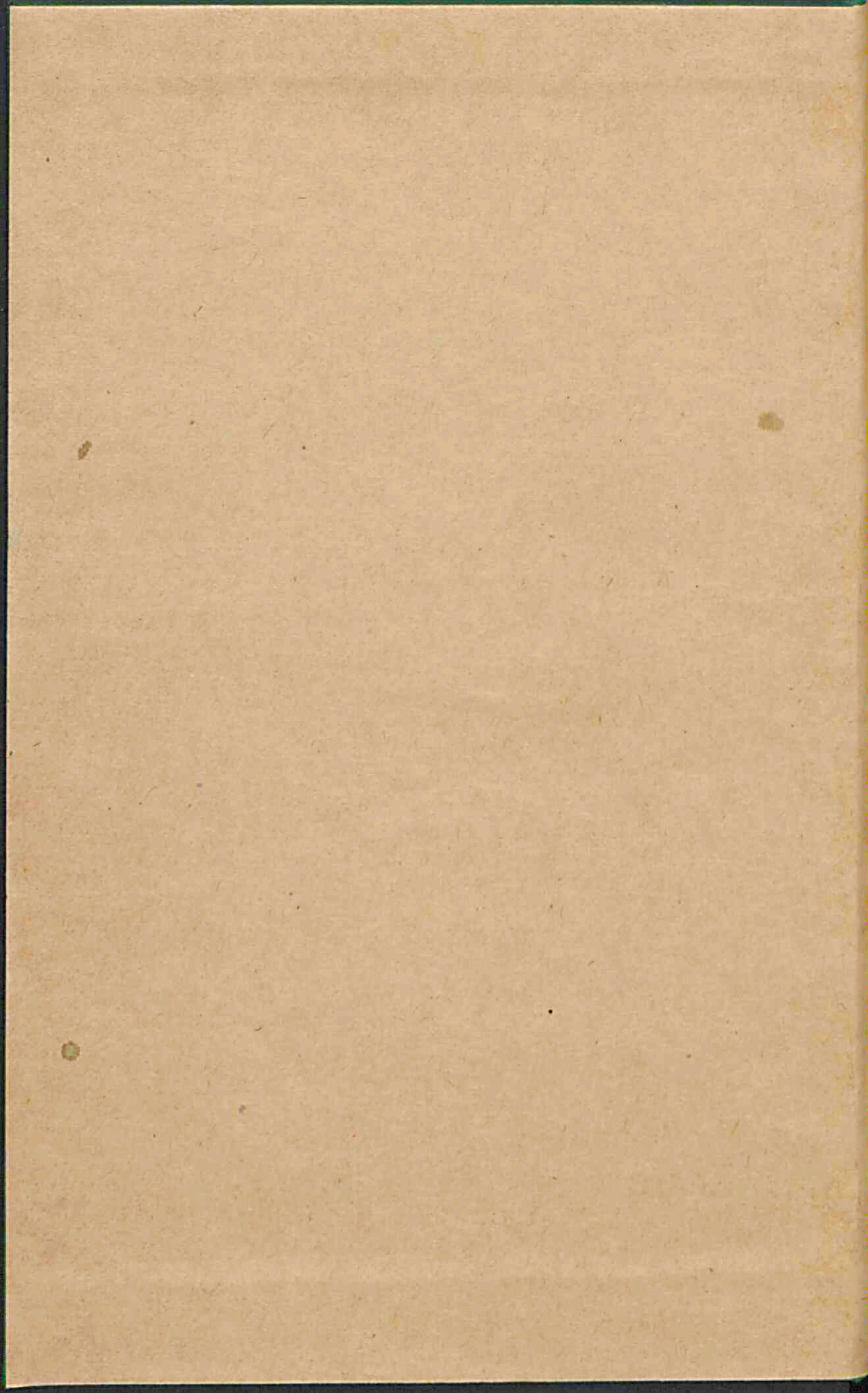
<https://hdl.handle.net/1874/242451>

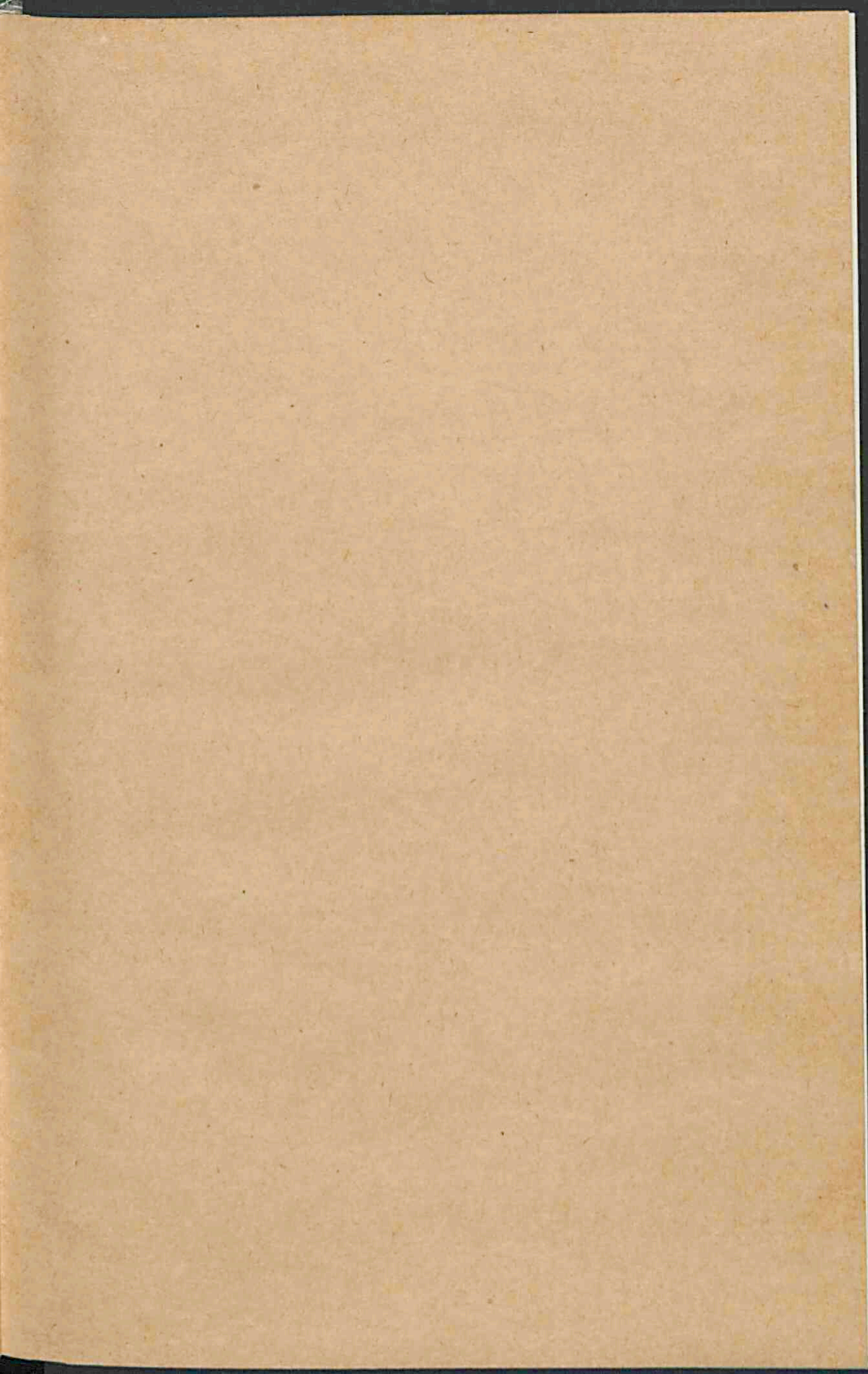
HET ONVOLLEDIGE
EN HET
PROCURA-ENDOSSEMENT.

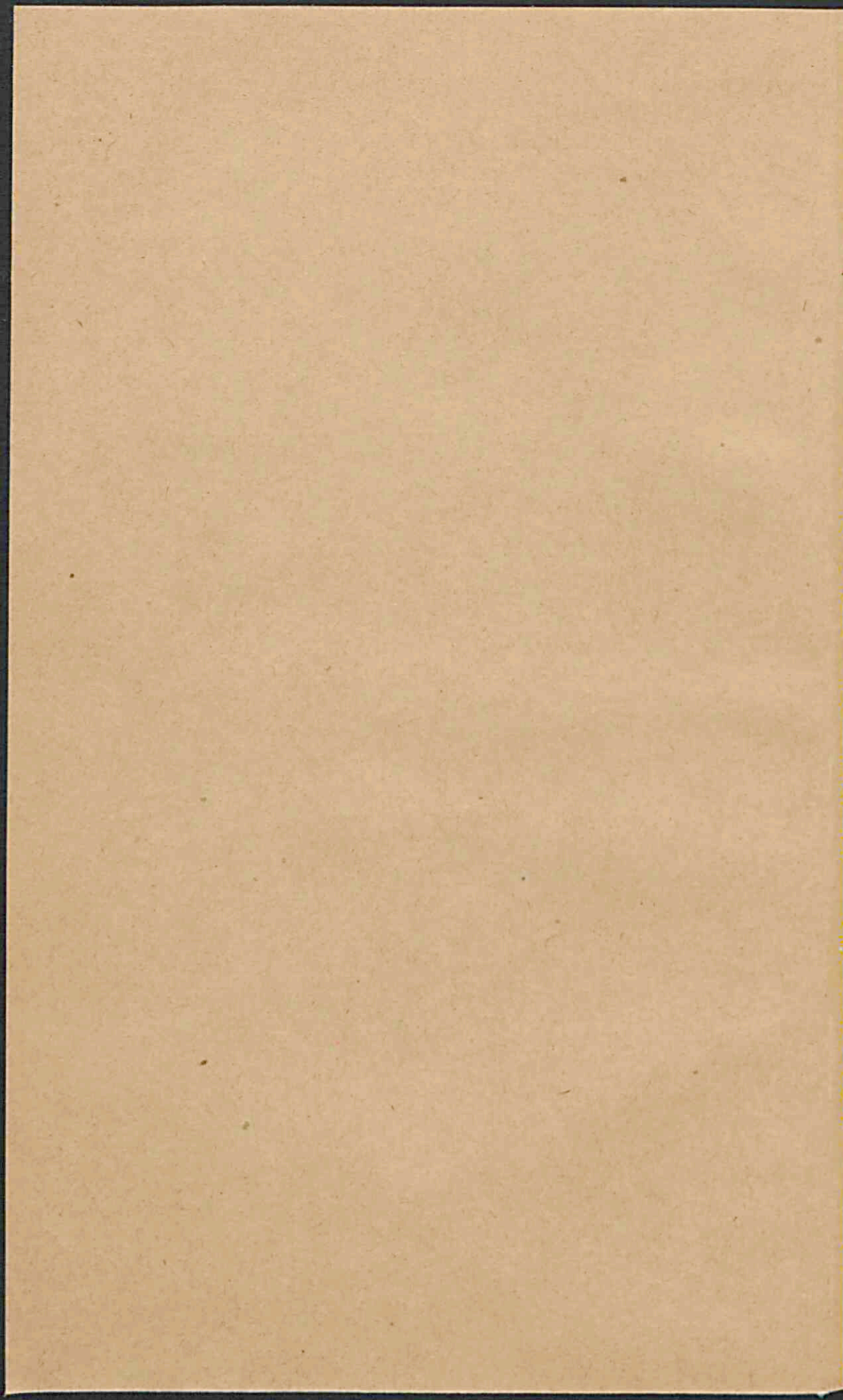
AKADEMISCH PROEFSCHRIFT

VAN

s.
ht

HET ONVOLLEDIGE

EN HET

PROCURA-ENDOSSEMENT.

Disser. 11 de 1879
HET ONVOLLEDIGE

EN HET

PROCURA-ENDOSSEMENT.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

Doctor in de Rechtswetenschap,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

D^r. E. MULDER,

Hoogleeraar in de Faculteit der Wis- en Natuurkunde,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT,

OP VOORDRACHT DER

RECHTSGELEERDE FACULTEIT,

TE VERDEDIGEN

op VRIJDAG den 14^{den} NOVEMBER 1879, te 3 uren,

DOOR

JOHANNES LUDEN,

geboren te AMSTERDAM.

UTRECHT,

J. VAN BOEKHOVEN.

1879.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHILOSOPHY DEPARTMENT

PHILOSOPHY 101

LECTURE 1: THE PHILOSOPHY OF SCIENCE

PROFESSOR JOHN DEWEY

WINTER 1910

CHICAGO, ILLINOIS

LECTURE 2: THE PHILOSOPHY OF LANGUAGE

PROFESSOR JOHN DEWEY

WINTER 1910

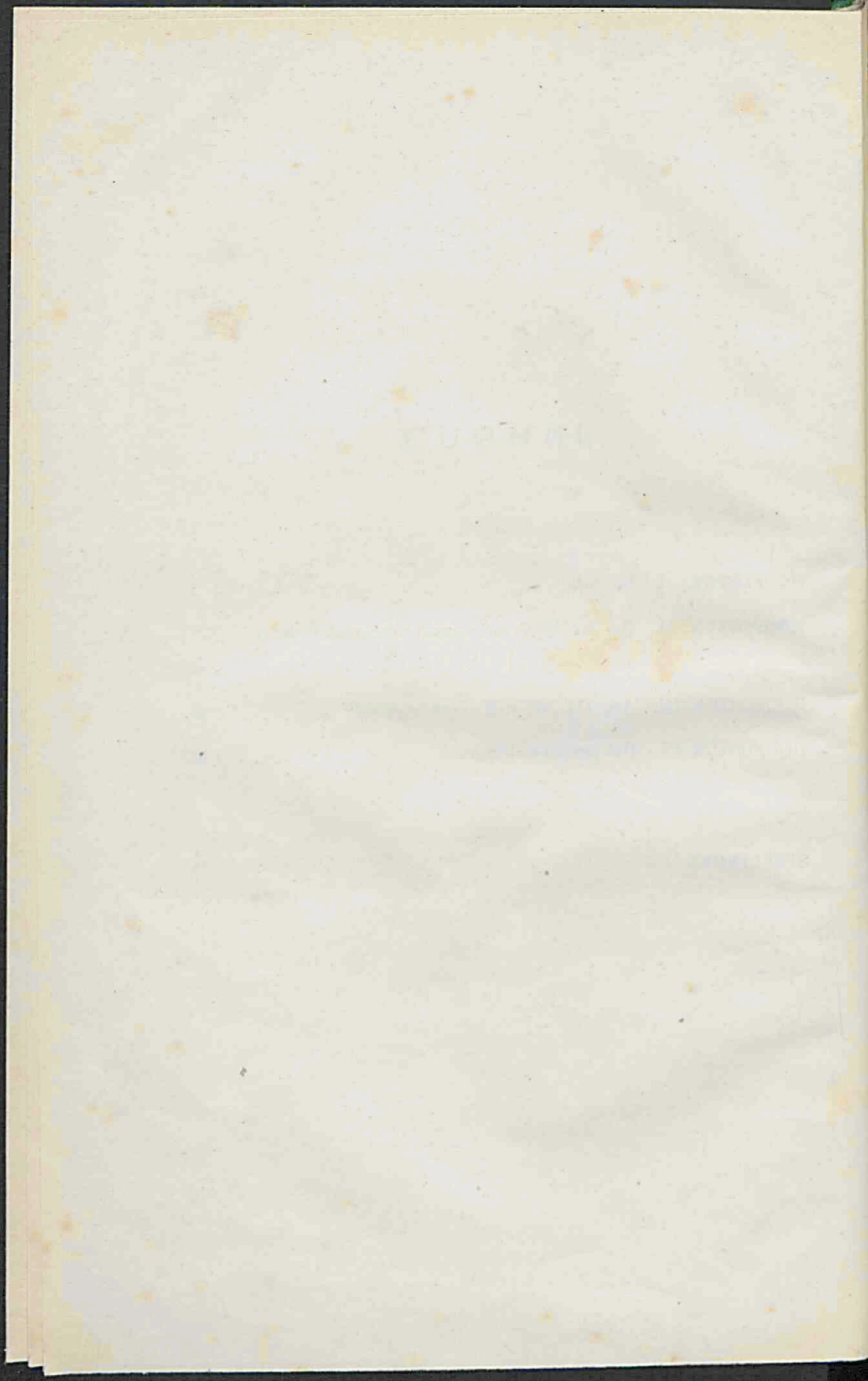
CHICAGO, ILLINOIS

1910

INHOUD.

HOOFDSTUK I.	Inleiding ,	bl. 1.
HOOFDSTUK II.	Het onvolledige endossement volgens het Wetboek van Koophandel	„ 6.
HOOFDSTUK III.	Art. 111. W. v. K. (procura-wissel)	„ 46.
HOOFDSTUK IV.	Het procura-endossement	„ 58.

STELLINGEN	„ 73.
----------------------	-------

HOOFDSTUK I.

Inleiding.

Bij de uitgebreidheid die de handel in Italië, omstreeks den 13^{den} eeuw verkreeg, en bij de verscheidenheid van munten in de verschillende staten, deed zich de behoefte gevoelen aan wisselaars, die den koopman, die naar eene andere stad of land reisde, van het daar gangbare geld voorzagen.

Aanvankelijk ruilden deze wisselaars (campsores, bancherii, monetarii) ten hunnen kantore de eene geldsoort voor de andere, doch weldra sloegen zij eenen anderen weg in, want terwijl zij het geld van den koopman, vóór den aanvang zijner reis ontvingen, beloofden zij hem, dat zij zelf hem eene gelijke waarde, als welke hij gestort had, in de plaats waar hij henen wilde gaan, zouden uitbetalen. Om nu daartoe in staat te zijn, hadden zij in de verschillende groote handelssteden, agentschappen of filiaalkantoren, die zich met deze uitbetalingen belastten ¹⁾. Deze belofte van uitbetaling werd op papier gesteld, en deze geschriften, die veel hebben van een gedomicilieerd orderbiljet, zijn volgens KUNTZE ²⁾ de eerste wissels geweest, of zooals hij ze noemt «Urwechsel» ³⁾.

¹⁾ HARTMANN, das Deutsche Wechselrecht, bl. 11 v.

²⁾ Zie: Deutsches Wechselrecht. I. Exkurs § 4 bl. 134.

³⁾ Er is hierover strijd tusschen KUNTZE en BIENER c. s. (bijv. BUSCH,

Deze wissels werden meestal op den trekker zelf getrokken, want zeer dikwijls droeg het agentschap denzelfden naam, als het huis dat den wisselbrief had uitgegeven, en de koopman of particulier die dan zijnen wissel (nml. waarin hij als nemer genoemd stond) aan het filiaalkantoor presenteerde, ontving daar de hem beloofde geldsom ¹⁾.

De reden, waarom men deze wissels in plaats van contant geld aannam, lag in de gevaren, die de reizigers of geldverzendingen liepen, en daar deze wissels op naam gesteld werden, waren zij slechts voor den daarin genoemden te gebruiken; voegt men daarbij het verbod van uitvoer van edele metalen, dat in vele landen bestond, in overeenstemming met oude oeconomische beginselen, dan begrijpt men, dat van deze wissels een groot gebruik werd gemaakt. Dit wordt reeds door RAPHAEL DE TURRI aangetoond, waar hij verklaart ²⁾: «cum enim commerciorum, bellorum ac peregrinationum frequentia saepius exigeret, ut quis necessario egeret pecunia

HARTMANN, t. a. p. bl. 14, OSCAR WÄCHTER, Encyclopaedie des Wechselrechts. Stuttgart, 1879 bl. 1). Deze laatste (Wechselrechtliche Abhandlungen, I bl. 70, 71) zoekt den oorsprong in de „Aanwijzing” (assignatie), „de wisselaars hadden fonds bij compagnons of bij kantoren, waarmede zij in „handelsbetrekking stonden, en beschikten daarover door aanwijzingen”. KUNTZE komt tegen deze voorstelling op, en neemt het bovenvermelde als den oorsprong aan. Het voordeel van deze opvatting is, zegt hij (t. a. p. bl. 135), dat zich hierdoor het betrekkelijk late ontstaan van de acceptatie laat verklaren, want het accept was bij den „commanditenwechsel” onnoodig, omdat de betrokkene dezelfde persoon als de trekker was; vervolgens ook de strenge gehoudenheid van den trekker, die evenals de wisselaar, met de eene hand het geld ontvangt, met de andere een gelijke waarde in vreemd geld moet uitbetalen; dan de strenge gehoudenheid van den acceptant, want toen het accepteren in gebruik kwam, dacht men zich nog dikwijls den betrokkene als één persoon met den trekker, en zoo zag men in de acceptatie eene herhaling en bevestiging van de belofte des trekkers, waardoor de acceptant zich verbond, echter zóó dat hij zich niet beroepen kon op de exceptiën, die de trekker op kon werpen, en eindelijk verklaart zich ook hieruit de verplichting van den trekker om voor de acceptatie van zijn wissel in te staan.

¹⁾ Zoo trok bijv. het huis Bardi te Florence wissels op Bardi te Parijs, zie VON MARTENS, Ursprung bl. 25, 27.

²⁾ Disp. I. Qu. 3 n. 2.

«in loco dissito ab illo, ubi eam habebat, cujus transportatio
«vel propter inimicorum latronumve intercedentium rapaci-
«tatem erat suspecta, vel propter maris inconstantiam infida,
«vel per legem vetita, hinc ad bonum praedictae transpor-
«tationis consequendum adinventa est commutatio pecuniae
«absentis cum praesenti.»

Reeds spoedig werd deze «loci distantia», die eerst alleen eene eigenschap van den wissel was, tot een vereischte verheven ¹⁾, omdat de Pauzen vreesden, dat de wisselaars, door wissels op zich zelf, maar *niet* betaalbaar in eene andere plaats dan waar zij uitgegeven waren, uit te geven, de woekerwetten zouden trachten te ontduiken ²⁾.

Met het ontstaan der missen in Zuid-Frankrijk, treedt ook de wissel eene nieuwe periode in. Want hoewel hij ook toen nog voor bovenvermeld doel gebruikt werd, begon men hem tevens te bezigen om betalingen te doen, of om die te ontvangen. Trekker en betrokkene waren nu niet meer één persoon; de verschillende wisselkantoren uit een stad zonden gezamenlijk een agent naar de mis, en op hem werden dan de wissels getrokken: degeen die als nemer in den wissel fungeerde, liet zich ook door eenen anderen representeeren, wiens naam dan in den wissel voorkwam, en die «presentant» genaamd werd, terwijl degeen aan wien de wissel oorspronkelijk gesteld was, nml. hij die de waarde (valuta) aan den trekker betaalde, «nemer» of «remittent» heette ³⁾.

Ofschoon deze wissels het geldverkeer bevorderden, en den koopman in staat stelden, om door eenen derde geldswaarden te ontvangen, of hem op deze wijze te betalen, voldeed hij niet aan de behoeften van den handel. Het middel om

¹⁾ Wat het nog is in de meeste hedendaagsche wisselwetten, bijv. in den Code de Commerce, art. 110, en in ons Wetb. v. Kooph. art. 100. In de Allgemeine Deutsche Wechselordnung is het geen vereischte meer.

²⁾ Bulle van Pius V 1570, zie KUNTZE t. a. p. bl. 137; BORRET Diss. Valschheid in Wisselbrieven, Amsterdam 1872. bl. 11.

³⁾ KUNTZE t. a. p. bl. 134, BIENER t. a. p. bl. 122, 123.

daaraan te voldoen, en om de circulatie te bevorderen was het endossement. En men was er ook niet ver meer van daan; de naam van den presentant moest maar veranderd worden in de orderclause, waarin de nemer den persoon aanwees, die zijne rechten zou uitoefenen, en de wissel was voor het endossement (aanvankelijk giro genaamd) gereed. Zoo riep de handel zelf het endossement in het leven, en KUNTZE geeft dan ook deze verklaring van zijn ontstaan ¹⁾: «das Giro ist nirgends durch ein Gesetz eingeführt, sondern aus der Kaufmännische Ueberzeugung und Uebung, und zwar unter mannigfachen Hemmungen, welche ihm durch Gesetzgebung und Doktrin verursacht wurden, hervorgegangen.»

Meende men vroeger, dat de wissel een ruil van geld was, zoodat de waarde, die aan den trekker door den nemer betaald werd, ook geld moest zijn ²⁾, thans was men reeds van deze stelling afgeweken, en de nemer kon volstaan, met de waarde te betalen; waarin die nu bestond, in ongemunt metaal of in goederen, deed niets ter zake.

Het gevolg hiervan was, dat de wisselhandel niet meer het monopolie van de wisselaars bleef, maar dat ieder handelaar zich van wissels bediende.

Het endosseeren van wissels kwam weldra algemeen in gebruik en werd door wetten en verordeningen bevestigd en geregeld ³⁾. Toen de geldcirculatie in den nieuweren tijd

¹⁾ T. a. p. bl. 178.

²⁾ Zoo vinden wij in de oude wisselexemplaren niet alleen aangegeven, hoeveel door den nemer was betaald geworden, maar ook de muntsoort, die hij gegeven had, en somtijds den koers, waartegen de ontvangene geldsom was berekend geworden.

³⁾ Wet van de stad Napels van 8 November 1607 (zie v. MARTENS, t. a. p. bl. 77); deze is de oudste bekende wet, die het endossement noemt; daarin wordt bepaald, dat wissels, die aan order luiden, maar eenmaal mogen geëndosseerd worden, en dat de handteekening van den endossant door eenen notaris moet gelegaliseerd worden, terwijl hij hoofdelijk voor het geheel gehouden blijft. De verordening, die wat oudheid aangaat, hierop volgt is een

meer algemeen werd, begon de niet-koopman ook den wissel te gebruiken om te betalen en te ontvangen, en zoozeer is thans het endossement met het begrip wissel ineengesmolten, dat in den Code, een wissel, die niet aan order gesteld is, dus die niet voor een endossement vatbaar is, niet als zoodanig erkend wordt ¹⁾.

willekeur van Amsterdam van den 24sten Januari 1651, zie art. 4; vervolgens een Koninklijke declaratie van 9 Jan. 1664 (Fransch) en de Ordonnance sur le Commerce 1673.

¹⁾ C. d. C. art. 110: „Elle est à l'ordre d'un tiers, ou à l'ordre du tireur lui-même”.

HOOFDSTUK II.

Het onvolledige endossement volgens het Wetboek van Koophandel.

Ook in Nederland is het endossement bij de wet geregeld. Zij erkent uitdrukkelijk drie wijzen van endosseeren, en wel:

- 1°. het volledige endossement, dat aan bepaalde vormen gebonden is, maar dan ook den eigendom van den wissel overdraagt;
- 2°. het blanco-endossement, dat geboren wordt door de enkele naamteekening van den endossant op den wissel, en dat dezelfde gevolgen als het volledige heeft; en
- 3°. het onvolledige endossement.

Uit het gemis aan verbodsbepalingen, en uit een plaats in onze wet waar er op gedoeld wordt, mogen wij opmaken, dat zij ook erkent:

- 4°. het procura-endossement.

Welke nu de werking van de twee laatst opgenoemde endossementen is, de talrijke kwestieën te bespreken, die door de onvolledige redactie onzer wisselwet ontstaan, mijne meening daarover te ontwikkelen en de wetsbepalingen te toetsen aan de in onzen tijd geldende wisseltheorie, is het onderwerp en doel dezer proeve.

Nadat onze wetgever in art. 133 verklaard had, dat wisselbrieven, die aan order luiden, geëndosseerd kunnen worden, bepaalde hij in het volgende artikel op welke wijze dit moest geschieden. Een endossement dat aan al de vereischten voldoet, welke art. 134 opnoemt, heet regulier of volledig. Indien een endossement nu een dier vereischten mist, dan draagt het den eigendom van den wissel niet over, maar wordt voor eene volmacht gehouden. Zien wij nu welke die vereischten zijn:

het moet gedagteekend zijn, en onderteekend door den endossant,

het behelst den naam van den persoon aan wien of aan wiens order de betaling moet geschieden, het moet bevatten de woorden: «waarde genoten» of «waarde in rekening.»

Nu begrijpt een ieder, dat als het endossement niet onderteekend is, of als het den naam van den geëndosseerde niet bevat, het niet in de termen van art. 135 valt; wel zegt dit artikel zulks niet, maar het spreekt van zelf, omdat in het eerste geval niet bekend zou zijn, wie het endossement er op geschreven heeft, zoodat men niet kon weten of de schrijver wel rechthebbende was, en men in het tweede geval wel niet zal meenen, dat hier eene lastgeving aan toonder mogelijk is ¹⁾. Het komt er dus op neer, dat alleen het ontbreken van dagteekening of valuta-clausule ten gevolge hebben, dat het endossement voor

¹⁾ De Deutsche juristen laten lastgeving aan toonder toe, doch in den vorm van een blanco-endossement; bij het ontbreken van eenige bepalingen hieromtrent in onze wet, acht ik het ook hier te lande geoorloofd; de vorm zal dan zijn, de handteekening van den endossant met bijvoeging van „in procura” „ter incasseering”; daardoor wordt ieder houder procurist van den blanco-endossant. Hierboven wordt echter niet van een blanco endossement gesproken, maar van een, waaraan alleen de naam van den geëndosseerde ontbreekt, en ik herhaal dat zulk een endossement onbestaanbaar is, zoodat men er geen kracht aan kan toekennen, en het als niet geschreven moet beschouwd worden.

lastgeving gehouden wordt. De kleinste vergissing van den endossant zou dus aan den wissel zijn hoofdeigenschap, nml. die van circulatiepapier, ontnemen. Zóó was dan ook de toestand in het Fransche recht, waar de Code in art. 137 de vereischten voor een regulier endossement opnoemde, en in art. 138 bepaalde: «si l'endossement n'est pas conforme aux dispositions de l'article précédent, il n'opère pas de transport, il n'est qu'une procuration.» Begrijpelijk is het echter dat de geheele Fransche handel hiertegen opkwam ¹⁾.

Onze wetgever, deels hiervan bewust, deels het artikel van den Code willende aanvullen, welks onvolledigheid tot vele rechtskwestiën had aanleiding gegeven, voerde twee nieuwe bepalingen in, nml. 1°. dat de lasthebber zelfs in rechten den inhoud van den wissel kan invorderen, en 2°. dat, indien het onvolledig endossement aan order gesteld is, de lasthebber bevoegd is, om den eigendom van den wissel bij endossement over te dragen, behoudens zijne verantwoordelijkheid aan zijnen lasthebber; tevens voerde hij ook als tegemoetkoming aan de klachten van den handel, doch weinig consequent met art. 135, het blanco-endossement in.

De meerdere omschrijving van de gevolgen van het irreguliere endossement hebben echter tot het ontstaan van nieuwen strijd aanleiding gegeven.

Volgens ons Nederlandsch wisselrecht wordt een irregulier endossement voor eene lastgeving gehouden, strekkende om den inhoud zelfs in rechten in te vorderen; het is dus eene vooronderstelling ²⁾, waar de wet eenige gevolgen aan knoopt, maar welk zal het gevolg zijn, als die vooronderstelling eens waarheid wordt? zullen de rechten die de wet aan eenige presumptie hecht, ook toegekend mogen worden aan eene lastgeving expressis verbis?

¹⁾ FRÉMÉRY, Etudes, bl. 132.

²⁾ Ik meen dat de wet aan de verklaring eene andere kracht toekent dan de schrijver er in heeft willen leggen; of het echter een presumptio juris is, zie bl. 39.

Ik bedoel hiermede het procura-endossement.

Dit heeft namelijk dan plaats, wanneer de houder, waarschijnlijk om reden dat hij zelf verhinderd is, de waarde van den wissel door een ander wil laten ontvangen; hij plaatst dan een endossement op den wissel en zet er bij: «per procuran», «ter incasseering», «zum Einkassirung», «zum Inkasso», enz., enz.

Mr. VISSERING, ¹⁾ die deze kwestie bespreekt, komt tot de conclusie, dat een procura-endossement geen endossement is; hij oordeelt het eene onderhandsche akte van lastgeving. Die akte, zegt hij, is ofschoon niet voorgeschreven, toch bestaanbaar volgens ons Nederlandsch wisselrecht, maar terwijl een irregulier endossement nog tot zekere wisselhandelingen kan leiden, kan een duidelijk uitgedrukt procura-endossement zulks niet, in één woord hij omhelst de beginselen der Allgemeine Deutsche Wechselordnung, waarvan art. 17, nadat het den lasthebber het recht toegekend heeft om de wisselvordering in te stellen, protest te laten opmaken, dit aan den voorman zijns lastgevers te notificeeren enz., bepaalt, dat de mandataris zijne bevoegdheid aan een ander door een volgend procura-endossement mag overdragen, maar hem onbevoegd verklaart, om den eigendom des wissels bij volledig of blanco-endossement over te dragen, zelfs dan, wanneer het procura-endossement aan order gesteld is. ²⁾

Eenen bestrijder zijner meening heeft hij in Mr. J. G. KIST ³⁾ gevonden. Deze zoekt een eerste argument in de woorden van de wet; deze toch spreekt in het algemeen van endossementen die de vereischten van een volledig missen; zij

¹⁾ Het Wisselrecht der XIX^{de} eeuw, bl. 38.

²⁾ Of deze bepalingen goed zijn, en in hoeverre zij stroken met de andere beginselen in deze wet uitgedrukt, die op het formeele karakter der wisselverbintenis gebaseerd is, wil ik hier niet bespreken, maar later, waar ik de m. i. ware leer van het procura-endossement zal behandelen.

³⁾ Beginselen van Handelsrecht, bl. 134.

worden voor lastgeving gehouden, en geven, zoo zij aan order luiden, de bevoegdheid om den eigendom over te dragen. Of die endossementen de lastgeving nu min of meer duidelijk uitdrukken, doet niets ter zake, het is voldoende, als zij de vereischten van een volledig endossement missen, en daar een procura-endossement ook een der vereischten van een volledig mist (*valuta-clausule*), valt het onder de bepalingen van art. 135. Maar al vielen die endossementen niet onder de bepalingen van irreguliere endossementen, dan zou er toch geen reden zijn, om op endossementen, die eene uitdrukkelijke volmacht inhouden, andere rechtsbeginselen toe te passen dan op degenen, die door de wet voor volmachten gehouden, en dus daarmede gelijk gesteld worden.

Mr. VELTMAN ¹⁾ kiest partij voor Mr. VISSERING, en wel op de volgende gronden: dat art. 135, handelende over het onvolledige endossement, ook het procura-endossement op het oog heeft, laat zich niet met recht beweren, omdat onze wetgever bij dat artikel alleen de gevolgen van die endossementen, die, als niet volledig zijnde, geene eigendomsoverdracht ten gevolge hebben, heeft willen regelen. Dat een procura-endossement ook eene lastgeving is, spreekt van zelf; hij kan dus hier niet aan die endossementen gedacht hebben. Ook gelooft Mr. VELTMAN niet, dat men hier het tweede lid van art. 135 analogisch mag toepassen, omdat daar juist uitzondering op de regelen van lastlastgeving gemaakt; die uitzonderingen zijn echter *strictae interpretationis*, en mogen volstrekt niet tot het procura-endossement uitgebreid worden.

Ook ik moet mij tegen Mr. KIST verklaren. Uit het artikel zelf, zoowel als uit de beraadslagingen blijkt, dat de wetgever hier niet aan het procura-endossement gedacht heeft; met geen enkel woord wordt bij VOORDUIN, waar hij

¹⁾ Zie zijne dissertatie: Endossement van wisselbrieven, bl. 77 v.

dit artikel behandelt ¹⁾, van het opperen zelfs van een zoodanig geval melding gemaakt; de wetgever heeft alleen aan eigendomsoverdracht gedacht; nog steunende op de leer van het pactum cambii, en onder invloed van den Code, riep hij artt. 134 en 135 in het leven, en waar eigendomsoverdracht volgens zijn leer onmogelijk was, gaf hij er een mandaat voor in de plaats, met zekere gevolgen.

Uit art. 242 W. v. K. kan men opmaken dat de wetgever het procura endossement toestaat; dit artikel bevat het recht om wisselbrieven, die niet betaald zijn, en die aan den failliet ²⁾ ter hand gesteld waren, alleenlijk met «last om «dezelve in te vorderen, en het beloop daarvan ter beschikking van den zender te houden, of om daaruit bepaalde-«lijk aangewezen betalingen te doen,» te reclameeren. De wetgever heeft waarschijnlijk hierbij gedacht aan de wissels beschreven in art. 141, en aan wissels met procura-endossementen er op.

Waar het nu duidelijk blijkt dat het procura-endossement niet onder de bepalingen van art. 135 valt, gaat het m. i. niet aan, om, al laten de woorden der wet het toe, het er toch onder te schuiven; zulks is niet alleen met de bedoeling van den wetgever, maar ook met den geest der wet in strijd. Het tweede argument van Mr. Kist komt mij voor nog veel minder verdedigbaar te zijn. Endossementen, die voor volmachten gehouden worden, zijn het gevolg van eene onnauwkeurigheid, van eene vergissing van den endossant, en indien de wetgever niet al. 2 van art. 135 in de wet opgenomen had, zou, volgens zijne meening, het circulatie vermogen van den wissel verbroken zijn. Bij een procura-endossement is het een geheel ander geval; het ophouden van het circulatie vermogen berust hier niet op eene vergissing, maar op den opzettelijken wil

¹⁾ Bl. 595—598.

²⁾ Natuurlijk voor zijn faillissement.

van den endossant; deze wil niet dat de wissel verder in omloop gebracht worde, hij zelf wil eigenaar blijven, maar geeft procura tot incasseering, omdat hij zelf de som, in den wissel uitgedrukt, niet bij den betrokkene kan gaan ontvangen; hij heeft de gevolgen van zijn daad gekend, want hij heeft hen gewild.

Terecht oordeelt daarom Mr. VELTMAN ¹⁾, dat de rechtsregelen die bij lastgeving gelden, hier moeten toegepast worden.

Wanneer kan de lasthebber nu vervreemden? Het antwoord hierop geeft ons art. 1840 B. W. Indien het procura-endossement niet aan order luidt, dan mag de lasthebber, volgens voormeld artikel, eenen submandataris in zijn plaats stellen, maar omdat hij daar geen macht toe bekomen heeft, is hij voor dien persoon aansprakelijk; is het daarentegen wel aan order gesteld, dan kan hij ook een submandataris aanstellen, maar is niet verantwoordelijk ²⁾.

Eene andere vraag is echter, welke is de kracht van een volledig endossement door dien lasthebber op den wissel gesteld? is de volledig geëndosseerde daarom nu geen eigenaar? is hij niet bevoegd om de wisselvordering in te stellen, of de regresactie, en is de acceptant, als hij aan dezen betaalt, wel deugdelijk gekweten?

Juist omdat het procura-endossement niet behandeld is in onze wisselwet, mag men er de thans geldende, en naar mijne overtuiging ware, leer van het formeele karakter van den wissel, op toepassen, en volgens die beginselen is de volledig geëndosseerde wel eigenaar. Hij kan dus de betaling ontvangen, in geval van non-betaling protest laten opmaken, en de regresactie tegen den trekker, de vroegere endossanten en ook zijnen endossant in stellen, maar hij zal

¹⁾ T. a. p. bl. 78.

²⁾ Ik meen hier niet regresplichtig, maar verantwoordelijk jegens zijn lastgever.

geene regresactie hebben tegen hem die het procura-endossement op den wissel gesteld heeft: deze heeft zich niet wisselrechtelijk verbonden, en is dus niet regresplichtig.

Welke zijn nu de rechten van den per procura geëndosseerde? Voor dit geval hebben wij hem slechts te beschouwen als lasthebber, en ik herhaal het, de gewone regelen van lastgeving zijn hier toepasselijk; even als een bode of kantoorbediende, presenteert hij den wissel bij den betrokkene en deze ziet uit het procura-endossement, dat hij rechtmatig houder is, (iets wat bij een bode, die niet per procuram geëndosseerd is niet uit den wissel gelezen kan worden), en dat hij door aan hem te betalen deugdelijk gekweten is. Indien de acceptant nu betaling weigert, is hij verplicht, tegenover zijnen lastgever, zulks te laten constateeren door het protest, en kan de wisselvordering instellen. Hij moet zulks doen op naam van zijnen lastgever; hij zou het ook wel kunnen doen op zijn eigen naam doch qualitate qua, en met bijvoeging van den naam zijns lastgevers, omdat hij evenals de per procura geëndosseerde van de A. D. W. «wechselmässig» één persoon met zijn lastgever uitmaakt, en de exceptiones ex persona indossantis op hem toepasselijk zijn.

Keeren wij thans tot het onvolledige endossement terug en bespreken wij de verschillende kwestieën die uit de gebrekkige redactie van art. 135 zijn voortgevloeid. Het artikel luidt als volgt:

«Het endossement de vereischten missende, bij het vorige «artikel omschreven, wordt tusschen den endossant en den «gene, aan wien hij den wisselbrief heeft geëndosseerd, «voor eene volmacht gehouden strekkende om den inhoud «des wisselbriefs zelfs in rechten in te vorderen.

«Indien het endossement aan de order van den geëndosseerde is gesteld, heeft deze de bevoegdheid om den eigen-

«dom des wisselbriefs bij endossement over te dragen, behoudens zijne verantwoordelijkheid jegens zijnen lastgever.»

De voornaamste kwestie is deze: welke beteekenis moet men aan de eerste alinea van dit artikel hechten? heeft de wetgever, door te zeggen «het endossement wordt tusschen den endossant en dengene aan wien hij den wisselbrief heeft geëndosseerd voor eene volmacht gehouden» willen bepalen dat zulk een irregulier endossement ten opzichte van alle anderen de werking van een volledig endossement heeft, of m. a. w. moet men onderscheid maken tusschen de werking van het endossement naar buiten en die naar binnen?

Deze vraag deed zich reeds spoedig op na de inwerking treding onzer wetboeken, en is tot nu toe de oorzaak van strijd tusschen onze voornaamste juristen gebleven. DE PINTO, MODDERMAN, MOM VISCH, DIEPHUIS, VELTMAN en KIST hebben haar allen in het breede behandeld, en in verschillenden zin beantwoord. Duidelijk kan men juist bij de behandeling dezer vraag den invloed der nieuwe wisseltheorie opmerken, zoodat de gronden, waarop o. a. Mr. DE PINTO haar toestemmend beantwoordt, geheel andere zijn, dan waarop Mr. KIST tot dezelfde conclusie komt. Toch wil ik den gevoerden strijd van den beginne af trachten te beschrijven, omdat ik tevens daarbij de gelegenheid zal hebben den Code de Commerce, en de jurisprudentie over zijn art. 138 te behandelen.

Vooreerst verdient een opstel in Themis 1843 vermelding, dat ik geheel afzonderlijk van andere verhandelingen wensch te behandelen, omdat het tegelijk een paar andere onderwerpen van wisselrecht aanroert, en ik zoodoende in de gelegenheid kom, om ook daarover mijne meening uiteen te zetten.

De schrijver in Themis ¹⁾, Mr. A. DE PINTO, stelt eigenlijk drie vragen: welk is ten aanzien van den acceptant het rechtsgevolg van een onvolledig endossement gesteld op een

¹⁾ Themis -IV. bl. 49.

wissel aan de order van den trekker? Welke is de verhouding tusschen acceptant en geëndosseerde bij zoodanig endossement? Geldt de bepaling, dat het onvolledig endossement wordt gehouden voor volmacht om den inhoud des wissels zelfs in rechten te vorderen ook voor trekkingen aan eigen order? De beantwoording der tweede vraag, is eigenlijk het antwoord ook op de beide anderen. Dat de bepalingen van art. 135 zoowel voor wissels aan eigen order, als voor alle anderen geldt, en overal hetzelfde rechtsgevolg zal hebben, zal wel iedereen toegeven, maar hoewel het niet uitdrukkelijk geschreven staat, komt het mij toch voor, dat door het stellen der eerste vraag Mr. DE PINTO wil vragen, wat er gebeuren zal als men in de tweede niet zoo concludeert als hij, hoe zal men dan een wissel aan den order van den trekker, waarvan het eerste en eenige endossement onvolledig is, verklaren. Hoewel ik tot dezelfde eindconclusie als de geachte schrijver kom, kan ik, zijne andere meeningen niet geheel deelen.

In het algemeen, zegt hij, ontstaat er tusschen trekker en betrokkene eene handeling van lastgeving door de acceptatie, waarbij de acceptant aanneemt om een zekere som aan den nemer of zijn order te voldoen. De trekker kan nu aan de acceptatie geene andere vordering ontleenen, dan de *actio mandati*, welke hem dan ook bij de wet gegeven wordt, met name art. 148. Passen wij dit nu op den wissel aan eigen order toe, dan zien wij dat de acceptant zich verbonden heeft om te betalen aan de order van den trekker, niet aan den trekker zelven, want een geschrift, dat niets zou bevatten dan eene belofte van den acceptant om aan den trekker te betalen, zou geen wissel zijn. Voorts moet men in het oog houden, dat de wet trekkingen aan eigen order veroorloovende, geen bijzondere bepalingen voor deze wisselsoort maakt, waaruit voortvloeit, dat de gewone voorschriften op haar van toepassing zijn, en dat de verhouding tusschen acceptant en trekker, ook hier die van

lastgeving is. Nu komt hij tot zijn hoofdargument, en zegt: het verschil tusschen een wissel, getrokken aan de order van den trekker, en een wissel, geheel overeenkomstig de voorschriften van art. 100, bestaat hierin, dat de laatste eigenlijk geen wissel is vóór het endossement. Ook bij den wissel aan eigen order, geeft de trekker last om te betalen aan eenen derde, maar terwijl bij eenen wissel, overeenkomstig art. 100, de nemer reeds dadelijk bekend is, is hij hier nog niet bekend, maar zal later worden aangewezen, wat door het endossement geschiedt. Ook hier moet plaats hebben een overdracht van schuld of crediet, een koop of cessie; er moet zijn iemand die verkoopt en overdraagt, en iemand die koopt en betaalt. Hier zal het dus de «order» zijn, die met den trekker dat contract sluit, en daarom is pas na het sluiten daarvan, dus na het endossement, de wissel een volkomen wissel. Daarbij komt, dat iedere wissel moet bevatten de valuta-clausule; als die woorden nu op een wissel aan eigen order staan hebben zij geen zin, want de trekker kan toch van zich zelf de waarde niet genoten hebben; zij beteekenen dat hij de waarde genoten heeft van zijn «order»; van daar dat de meeste schrijvers leeren, dat het voldoende is, als die woorden in het endossement voorkomen. Wel strijdt zulks met de woorden der wet, (nml. art. 100), maar ook deze moeilijkheid vervalt, als men aanneemt, dat een wissel aan eigen order, dan pas volkomen is, als hij eenmaal geëndosseerd is. De trekker krijgt dus geen wisselactie tegen den acceptant; door een volledig endossement wordt de geëndosseerde eigenaar, en heeft dus eene wisselactie. Bij onvolledig endossement is hij echter geen eigenaar; nu zou men kunnen redeneeren: omdat hij lasthebber is, heeft hij niet meer rechten, dan zijn lastgever, deze heeft geen wisselactie tegen den acceptant, dus hij ook niet. Art. 135 geldt echter ook voor wissels aan eigen order, en daarin lezen wij, dat de onvolledig geëndosseerde den inhoud van den wisselbrief zelfs in rechten mag vorderen. Dit sluit niet,

maar gelukkig helpt ditzelfde artikel ons uit den nood; het onvolledige endossement is wel eene volmacht, maar alleen tusschen endossant en geëndosseerde, niet tegenover derden, en geldt dus tegenover den acceptant als volledig endossement.

Tot zoover Mr. DE PINTO; zijne verschillende redeneeringen zullen tegenwoordig door de meeste schrijvers wel niet meer gevolgd worden.

Wat de verhouding tusschen trekker en acceptant, en de conclusien daaromtrent die hij trekt betreft, moet ik opmerken, dat art. 140 K. twee bepalingen bevat; de eerste, die Mr. DE PINTO ook aanhaalt, is: dat tusschen trekker en acceptant eene handeling van lastgeving ontstaat; dat deze bepaling der wet zeer gewaagd en dikwijls onwaar blijkt te zijn, is duidelijk, als men zich maar het veelvuldig voorkomende geval voor den geest roept, waarin iemand last geeft om op hem te trekken, om de lastige geldverzending te voorkomen; in dit geval is de betrokkene lastgever en de trekkerlasthebber, juist het omgekeerde van wat art. 140 voorstelt. Op grond van dit artikel geeft de wet aan den trekker de actie van art. 148, welk artikel weder op het geval ziet, dat een wissel van non-betaling geprotesteerd wordt; de trekker zal volgens de wet vergoeding van de schade, die hij ten gevolge der niet-betaling geleden heeft, kunnen eischen, maar hieruit volgt volstrekt niet dat hij geene andere rechtsvordering kan hebben tegen den acceptant. De rechtsvordering bedoeld in art. 148, staat geheel buiten den wissel en is dezelfde die beschreven wordt in art. 1837 al. 1 B. W.; de wet spreekt hier over het pactum de acceptando, dat evenals het pactum de cambiando geheel op het gebied van het civiel recht te huis behoort. De tweede bepaling, die dit art. 140, bevat is: dat de acceptant zich door zijne acceptatie verbindt om den wissel op den vervaltijd aan den *houder* te voldoen. Deze bepaling is geheel overeenkomstig

de nieuwe wisseltheorie, die in de acceptatie eene abstracte formeele obligatie ziet, omdat zij berust op de wilsverklaring van den acceptant, door een formeele daad kenbaar gemaakt, nml. door het schrijven van zijn wilsverklaring op den wissel ¹⁾).

Deze bepaling wordt in onze wisselwet telkens herhaald, zooals in art. 144, waar staat, dat de acceptatie den *houder* het recht geeft om betaling des wisselbriefs van den acceptant te vragen, en in art. 146: «allen, die eenen wissel-brief — geaccepteerd — hebben, zijn ieder voor het geheel verplicht den *houder* te waarborgen». Wie nu die *houder* is of zijn kan, zegt de wet niet, en daaruit mag men vrijelijk besluiten, dat ook de trekker als *houder* kan optreden en dat hij, zelfs al ontzegt men hem als trekker eene wisselactie, die als *houder* toch kan instellen. Stellen wij ons slechts het geval voor, dat de trekker van een volledigen wissel, die geaccepteerd is, *houder* van zijn eigen wissel wordt, doordat de vorige *houder* hem dien geëndosseerd heeft (het geval zal zeker niet dikwijls voorkomen, maar dat doet niet ter zake); nu is hij ook rechtmatig *houder*, hij heeft zijn eigen wissel gekregen door een volledig endossement, zou men hem nu qua *houder* een wisselactie tegen den acceptant kunnen ontzeggen? Immers neen. Daarenboven vergete men niet dat de trekker volgens de nieuwe theorie, blijkens de A. D. W. ²⁾, een wisselactie tegen den acceptant heeft en KUNTZE ³⁾ huldigt die leer ook. Mr. KIST ⁴⁾ zou haar, wat ons recht betreft, de *jure constituendo* gewenscht achten.

¹⁾ HARTMANN vergelijkt de acceptatie zeer eigenaardig en m. i. juist bij een „Eigener Wechsel in anderer Gestalt”.

²⁾ Art. 23 al. 2.

³⁾ T. a. p. bl. 90. „Der acceptirende Trassat verpflichtet sich sämtlichen Wechselinteressenten, mithin auch dem Trassanten selbst, da dieser, um seiner Regressverbindlichkeit willen, ein eigenes Interesse an der Erfüllung des Acceptes hat, u. s. w.”

⁴⁾ T. a. p. bl. 167. v.

De beweringen van Mr. DE PINTO over den wissel aan eigen order zijn geheel weêrlegd door Mr. KIST ¹⁾, die aantoonst dat de trekker van een geaccepteerden wissel aan eigen order, reeds vóór het endossement een wisselactie als houder tegen den acceptant heeft, al moet men hem die, volgens ons recht, als voortspruitende uit zijne qualiteit als trekker ontzeggen; daarenboven meen ik, dat Mr. DE PINTO, toen hij beweerde dat de acceptant zich aan de *order* van den trekker verbond, vergeten heeft, dat die *order* niet een volledig geëndosseerde behoefde te zijn, maar dat een ieder die den wissel langs wisselrechtelijken weg, dus hetzij per volledig of blanco, hetzij per onvolledig of procura-endossement, van den trekker ontvangen heeft, als zijn *order* te beschouwen is.

Al de overige argumenten zijn gebaseerd op de in vroeger tijd gehuldigde leer van het contrat de change, door POTHIER ontwikkeld, welke leer sedert het ontstaan der nieuwere theoriën, door EINERT, LIEBE, THÖL en KUNTZE verklaard, geheel opgegeven is. Ten laatste, wat ik ook aangestipt heb, bespreekt hij de woorden der wet -- de beteekenis daarvan is eigenlijk wel het groote strijdpunt --; en zij worden door Mrs. MODDERMAN, MOM VISCH en DIEPHUIS in den eenen geest, door Mrs. DE PINTO, KIST en VELTMAN weder anders uitgelegd, waarom ik alle deze schrijvers in dit opzicht in eens wensch te behandelen. Terwijl ik nu historisch den oorsprong van ons art. 135 en zijne veranderingen zal nagaan, zal ik trachten bij het ontwikkelen en uiteenzetten van mijne eigene meening de verschillende argumenten van genoemde schrijvers te bespreken.

Ons artikel dan is overgenomen uit den Code, die het weder aan de Ordonnance sur le Commerce van 1673 ontleend heeft.

Het procura-endossement schijnt reeds vroeger dan voormelde verordening in gebruik geweest te zijn; ten minste

¹⁾ Ook door Mr. DIEPHUIS, Handboek voor het Nederl. handelsrecht, I bl. 164.

FRÉMÉRY ¹⁾ verhaalt ons, dat CLEIRAC, die omstreeks het jaar 1650 schreef ²⁾, optee kent, echter niet als iets nieuws, dat de orderclausule den nemer machtigde om de schuld-vordering, die in den wissel besloten ligt, te cedeeren, of om een procurator door middel van endossement aan te stellen, om de wisselsom te ontvangen. — FRÉMÉRY verhaalt ons verder, dat de eigenaar van een wisselbrief altijd, overeenkomstig het civiele recht, de macht gehad heeft om mandaat te geven tot incasseering van den wissel, of om zijn vorderingsrecht te cedeeren, maar dat het toen gebruik werd om die procuratie of cessie te bewerkstelligen, door haar zonder eenigen bepaalden vorm op den wisselbrief zelf te schrijven. De rechtshandeling die de eigenaar op het oog had, moest natuurlijk duidelijk blijken; van daar dat men aannam, dat «UED. gelieve te betalen aan N.» eene procuratie, en «UED. gelieve te betalen aan N., waarde genoten» eene eigendomsoverdracht was.

Het was natuurlijk dat de bezitter van een wissel met blanco-endossement er op, er een volledig endossement op kon plaatsen, en ingeval hij geen eigenaar was, zich toch als zoo'danig kon gedragen. Men dacht, dat het eenige middel om dit te verhelpen en om bedriegerijen te beteugelen, bestond in wetsbepalingen.

De Ordonnance van 1673 bepaalt dan in titel V, art. XXIII de vereischten voor een volledig endossement, zooals de handteekening van den endossant, den datum, en den naam van hem «qui a payé la valeur en argent, marchandises ou autrement»; bij het ontbreken van slechts een dier vereischten, zegt art. XXV: «des lettres seront réputées appartenir à celui, qui les aura endossées», en om aan de woorden van de wet nog meer kracht en gestrengheid te geven, voegde men als slotbepaling aan dit artikel toe: «et pour-

¹⁾ Etudes bl. 127 v.

²⁾ Commerce des lettres de change. Bordeaux, 1659.

«ront estre saisies par ses créanciers, et compensées par ses redevables».

Ieder endossement dus, dat niet volledig is, wordt een procura-endossement, zoodat van toen af de blanco-endossementen ook tot de laatsten behoorden.

Ook bij PHOONSEN ¹⁾ vinden wij bijna dit zelfde systeem toegepast, want nadat hij in art. VIII van caput IX gezegd heeft, hoe men endosseert en er in art. XIII bijgevoegd heeft, dat men er de plaats ²⁾ en den tijd waar en wanneer geëndosseerd is, bij moet zetten, zegt hij in art. XII: «wanneer een endossement eenvoudig houdt: betaal voor mij aan, N. sonder dat'er bijgevoegd staat van wie de waarde, ofte met wie gewisselt ofte gerescontreert, soo werdt het selve maar voor een simple ordre, en den Endossant noch voor den principale Houder des Wisselbriefs gehouden.»

In een paar volgende artikels, laakt hij de onvoorzichtigheid om in blanco te endosseeren, en vooral om in blanco geëndosseerde wissels, te laten circuleeren, zonder er een verder endossement op te plaatsen.

Dat de bepalingen van de Ordonnance zeer hinderlijk en belemmerend voor den handel waren, waarvan het gevolg was, dat zij niet opgevolgd werden, wat de regeering oogluikend

¹⁾ Wisselstijl tot Amsterdam.

²⁾ Deze is de eenige mij bekende plaats, waar de plaats, wáár geëndosseerd is, verlangd wordt; beter ware nog de woonplaats van den endossant gevorderd geweest, omdat het voor den houder zeer moeilijk zal zijn, om, indien hij op een der endossanten regres wil nemen, diens woonplaats op te sporen. Zulks werd dan ook in de conferentie, belast met het samenstellen der A. D. W., door den Keulschen afgevaardigden CAMPHAUSEN betoogd (Protoc. d. Conf. VIe zitting. Ed. BASERMANN bl. 10); het is m. i. zeer te betreuren dat deze nuttige bepaling in voormelde wet, niet opgenomen is.

Ook CHITTY (Treatise on bills of exchange and promissory notes, Ed. 1840, bl. 229) zegt: „Where the *residence* of the indorser of a bill is not well known in the commercial world, it would be advisable for him in all cases to mention in his indorsement the name of the place where he resides, so that the holder may without delay be enabled to give him notice of the dishonour of the bill.” —

toeliet, blijkt uit de beraadslagingen die gevoerd werden in de commissie belast met het samenstellen van den Code de Commerce. De heer CORVETTO oordeelde het, in de zitting van den Conseil d'État van den 29sten Juni 1807, wenschelijk om aan de blanco-endossementen dezelfde kracht te verleenen, als aan de volledige, en bewees dus niet de vrees van FRÉMÉRY en PHOONSEN daarvoor te deelen. Hij achtte zulks wenschelijk, omdat het handelsgebruik, in strijd met de Ordonnance, die kracht aan de blanco-endossementen had toegekend, en ook de kanselier d'AGUESSEAU, toen men hem hierop wees als een misbruik dat tegengegaan moest worden, van een ander gevoelen was. Op grond van bezwaren, door BÉGOUEN en REGNAUD aangevoerd, nml. dat het eigendomsrecht van den houder moest afhangen van eene geregelde keten van endossementen, en niet van wat tusschen derden verhandeld was geworden, en dat die blanco-endossementen tot fraudes aanleiding gaven, volhardde men bij de bepalingen der Ordonnance.

Opmerkenswaardig zijn nog de woorden van Mr. CRETET, die zeide, dat, als men een wissel aan eenen wisselmakelaar geeft om hem te verkoopen, men er somtijds een blanco-endossement op plaatst, wat dan een procuratie is, maar dat, van het oogenblik dat de wissel verkocht is, die procuratie-kracht ophoudt, en er eigendomsoverdracht plaats heeft en het endossement heeft plotseling de kracht van een volledig endossement gekregen ¹⁾. Dit is echter niet geheel juist; door er een blanco-endossement op te plaatsen, is de wissel een papier aan toonder geworden, en men kan dus de geheele handeling van den wisselmakelaar vergelijken bij iemand, die aan een ander een papier aan toonder (bijv. een bankbillet) geeft, met last om het in geld om te ruilen. De lasthebber is evenmin eigenaar als de wisselmakelaar, maar degene die het van dezen lasthebber ontvangen heeft, is eigenaar.

¹⁾ LOCRÉ, Législation, Code de Commerce II, bl. 63 v.

Mr. CORVETTO wilde vervolgens de bepalingen van art. XXV der Ordonnance, die de regeering daaruit wilde overnemen, meer omschrijven en beperken, en stelde te dien einde voor, om dan slechts lastgeving aan te nemen, wanneer de order- of de valuta-clausule niet in het endossement voor kwamen; zoodat het ontbreken van den datum hetzij ten gevolge van opzet, hetzij ten gevolge van vergissing, de werking van het endossement niet veranderde. Zijn voorstel werd echter niet ondersteund en verviel dus.

Op deze wijze dan, werd het art. 138 tot wetsbepaling verheven, en luidt: «Si l'endossement n'est pas conforme aux dispositions de l'article précédent, il n'opère pas le transport, il n'est qu'une procuration.»]

Wat deze woorden beteekenen, schijnt mij toe geene moeilijk op te lossen kwestie te zijn, want hoewel ik niet ontken, dat de beteekenis nog helderder had kunnen uitgedrukt worden, is het artikel toch geenszins onduidelijk.

Ieder onvolledig endossement is dus eene lastgeving; een blanco-endossement, het weglaten der valuta-clausule, het vergeten van den datum, elk van deze gebreken ontnemt aan het endossement zijn karakter nml. eigendomsoverdracht. Zijn de woorden van het artikel nu voor eene andere uitlegging vatbaar, kunnen zij dubbelzinnig genoemd worden? Ik meen van niet. De Fransche jurisprudentie heeft echter menigmaal eene andere leer gehuldigd, en juist omdat eenige onzer grootste rechtsgeleerden juist daarin een argument zoeken voor de verdediging van hun meening, heb ik getracht de geheele wording van art. 138 van den Code zoo nauwkeurig mogelijk te beschrijven. Uit deze historische ontwikkeling meen ik de volgende conclusie te mogen trekken, dat de onvolledig geëndosseerde tegenover zijnen endossant gelijkstaat met eenen lasthebber, dat hij tegenover alle wisselschuldenaren in diezelfde betrekking nml. als mandataris verkeert, zoodat een ieder, m. a. w. de acceptant, de vroegere endossanten, de trekker, avalgever en

de acceptanten ter eere zich tegenover hem van dezelfde exceptiën en verwerpingen mogen bedienen, die zij tegen zijn lastgever hebben, en dat hij dan slechts betaling van de wisselsom mag eischen of eene regresactie mag instellen, wanneer hij zulks in zijne qualiteit als mandataris doet. En juist daarom durf ik zoo besluiten, omdat de wetgever, die de harde bepalingen der Ordonnance kende, en die daarop door den handel opmerkzaam gemaakt was, toch niettegenstaande mannen als CORVETTO zich er tegen verzetten, diezelfde bepaling heeft aangenomen en vastgesteld, zoodat de woorden van de wet strooken met de zienswijze van den wetgever.

Ik meen dus, dat men ter uitlegging van art. 138 de wetsbepalingen van den Code Civil omtrent lastgeving, moet toepassen, en oordeel dat men het eenige verschil dat tusschen het civielrechtelijk mandaat, en het mandaat van art. 138 C. de C. bestaat, hierin moet zoeken, dat het laatste, omdat het op den wissel gesteld, en om zoo te zeggen één met den wissel geworden is, eene uitzondering maakt op art. 2003 C. C., nml. dat het noch door den dood, noch door herroeping eindigt.

POTHIER stemt met het hierboven door mij ontwikkelde in ¹⁾. Hij bespreekt ook de procura-endossementen ²⁾; alhoewel hij dezen naam niet noemt, meen ik zulks te mogen opmaken uit een plaats in zijn boek, waar hij het mandaat bespreekt, dat een endossant aan zijnen geëndosseerde geeft ter incas-seering van de wisselsom. ³⁾ Hier geeft hij ook de formule aan van zulk een endossement en teekent op, dat de geëndosseerde, die meestal een bankier is, voor zijne moeite een zeker loon geniet, provisie genaamd Daar nu het onvol-

¹⁾ Contrat de change, § 41.

²⁾ T. a. p. § 42 en § 82—90.

³⁾ Dus waar het irregulier endossement niet het gevolg is van eene vergissing, maar van den uitdrukkelijken wil des stellers.

ledige endossement ook een mandaat is, kunnen wij het door hem gezegde hierop toepassen.

POTHIER en PARDESSUS ¹⁾ huldigen eene andere meening omtrent de herroepelijkheid van het mandaat dan ik. Beiden oordeelen op grond der herroepbaarheid van het civiel-rechtelijk mandaat, dat zulks ook hier kan plaats hebben.

De steller van zulk een endossement, kan den wissel terugvorderen en, ingeval de houder aan dien eisch weigert te voldoen, kan hij den betrokkene gelasten, om niet aan den houder, maar aan den eigenaar van den wisselbrief te betalen.

Vooreerst heb ik hierop aan te merken, dat het zeer gevaarlijk voor den acceptant is, om te betalen zonder den brief in handen te krijgen; voorts is de lastgeving van den endosant aan zijnen geëndosseerde een mandatum sui generis, wat blijkt uit de drie volgende eigenaardigheden:

- 1°. het kan niet bij monde aangegaan worden;
- 2°. het moet per schrift aangegaan worden, en
- 3°. dat schrift moet op den wissel zelf staan, dus moet de wisselbrief zelf de drager van die lastgeving zijn.

Eindelijk zal de acceptant in groote onzekerheid verkeerden; hij ziet den brief met een deugdelijk endossement er op, dat den houder machtigt om te ontvangen, en aan den anderen kant ontvangt hij eene verklaring van den endosant, die hem misschien geheel onbekend is, dat deze zijn lastgeving herroept; wat nu als de vervalldag nabij is, en hem geen tijd tot informatie overschiet? Ik zou POTHIER wel willen herinneren aan zijne eigene verklaring ²⁾, dat men voor de endossementen eene uitzondering maakte op de declaratie van 16 November 1702 (die de nietigheid van alle cessie's enz. binnen de 10 dagen voor het faillissement gedaan uitsprak), «pour ne pas donner atteinte à la foi publique, sous laquelle se fait la circulation des

¹⁾ Cours de droit commercial, deel I, bl. 197, § 354.

²⁾ T. a. p. bl. 50.

«lettres de change!» Terwijl hij hier het belang aantoonst, dat het algemeen heeft bij het kennen van ieders bevoegdheden uit den wissel zelf, gaat hij diezelfde *foi publique* ondermijnen, door de herroepelijkheid van zulk een mandaat te verdedigen.

Verder meent FRÉMÉRY dat, hoewel de wet bepaalt dat een irregulier endossement «n'opère pas le transport», men het tegenovergestelde bewijzen mag, ingeval men den prijs van den wissel betaald heeft ¹⁾; hij erkent dus een leer, die door de handelsrechtbanken aangenomen, door de Cour de Cassation verworpen is.

PARDESSUS geeft den irregulier geëndosseerde, ingeval hij de waarde van den wissel betaald heeft, eene exceptie tegen zijnen lastgever, indien deze de door den acceptant betaalde som vordert, op grond dat hij eigenaar is. Het Hof van Cassatie geeft, zelfs den irregulier geëndosseerde, die bewijst betaald te hebben, eene rechtsvordering op eigen naam tegen den acceptant en gaat dus verder dan PARDESSUS die hem tegenover derden in zijn qualiteit van lasthebber laat. Ik geloof dat de leer van het Hof van Cassatie verkeerd, en bepaald in strijd met artikel 138 is.

Eindelijk geeft PARDESSUS den irregulier geëndosseerde het recht, om, indien het endossement aan order gesteld is, den eigendom van den wissel per volledig endossement over te dragen. Een wissel, toch zegt hij, is eene schuldvordering, die tot circulatie bestemd is, en de orderclausule bevat de presumptie, dat de endossant zijnen lasthebber tot eigendoms-overdracht machtigt. FRÉMÉRY deelt ons mede dat de jurispru-

¹⁾ Ook even te voren (bl. 131) laakt hij de bepalingen der Ordonnance, die geen tegenbewijs tegen de presumptie, dat het irregulier endossement een lastgeving bevat, toelaten, op grond dat het endossement slechts het schriftelijk bewijs van de overeenkomst tussehen endossant en geëndosseerde is, waaruit voortvloeit, dat, als het endossement niet aan de vereischte voldoet, het niet als bewijs kan dienen, maar dat men die overeenkomst dan wel door andere middelen kan bewijzen, bijv. door koopmansboeken.

dentie deze leer heeft aangenomen, en wel om de onjuridische reden, dat er dagelijks zooveel wissels verhandeld worden met irregulier endossement er op. Zelf oordeelt hij haar in strijd met de bedoeling des wetgevers en met art. 1988 C. C., dat hij hier wil toepassen. Dat deze leer in strijd is met de bedoeling des wetgevers, geef ik hem gaarne toe, maar of hij wisselrechtelijk verkeerd is, betwijfel ik, maar schort echter mijn oordeel daarover voor alsnog op.

Gaan wij nu de geschiedenis van art. 135 K. na.

Het ontwerp voor een wetboek van koophandel van 1809 handhaafde de oude bepalingen van de Ordonnance en den Code, want het bepaalde in artt. 140 en 141, dat de irregulier geëndosseerden slechts gemachtigden waren, die niet in rechten mochten optreden, noch de wisselvordering overdragen. Het ontwerp van 1822 nam dezelfde bepalingen over, doch maakte ter begunstiging van den handel, en om alle oponthoud te voorkomen ¹⁾, daarop eene uitzondering door in art. LVI al. 2 in tegenstelling met al. 1 van datzelfde artikel, waar aan geëndosseerden het recht om rechtsmiddelen ter invordering der betaling te bezigen, wordt ontzegd, te bepalen: ²⁾ «wanneer wisselbrieven van buiten 's lands «met zoodanige endossementen ingerigt naar herwaarts zijn «overgemaakt, worden deze endossementen gerekend aan «den geëndosseerde ook de bevoegdheid te geven, om in «rechten tegen den betrokken te ageren.»

Wij beginnen met naar de beteekenis dezer woorden te vragen, nml. of men «worden gerekend — «bevoegdheid te geven» moet opvatten als bevattende een gepresumeerde opdracht van den endossant, of als een recht door de wet aan den geëndosseerde toegekend. In het 1ste geval zal hij in rechten optreden namens zijnen endossant, in het 2de geval zal hij eene rechtsvordering op eigen naam

¹⁾ VOORDUIN, I, bl. 595.

²⁾ VOORDUIN, I, bl. 430.

hebben. De wetgever schijnt in art. LVf gemeend te hebben, dat het Fransche rechtsadagium: «nul ne plaide par procureur etc.» niet meer gold, want anders had men den geëndosseerde niet verboden rechtsmiddelen te gebruiken; bij het gelden van dit adagium, had hij dit toch niet kunnen doen, dus behoefde men het hem niet te verbieden. Indien men nu aanneemt dat de geëndosseerde van een van buiten 's lands herwaarts gekomen wissel slechts qualitate qua betaling in rechten mag vorderen, verliest deze bepaling al haar raison d'être; want in dit geval zal men hem de exceptiones ex persona indossantis kunnen tegenwerpen, en als lasthebber van een vreemdeling het tegenwoordige art. 152 Rv., terwijl deze alinea juist gemaakt was ter voorkoming van oponthoud, en ter begunstiging van den handel. Daar men niet aan kan nemen, dat de wetgever zulk een irrationaliteit heeft begaan, kom ik tot de conclusie dat hij het 2de geval gewild heeft, en aan den irregulier geëndosseerde eene rechtsvordering op eigen naam heeft toegekend.

Het ontwerp van 1825, dat bij de wet van 25 Maart 1826 werd aangenomen, bevatte diezelfde bepaling in zijn art. 38 ¹⁾.

Het jaar 1834 gaf het leven aan een nieuw ontwerp, dat ons Wetboek van Koophandel geworden is.

Het art. 135 kwam in het ontwerp voor zooals het nu is, en wij hebben alleen de memorië van toelichting van den 20sten Maart 1834, om ons opheldering te geven, hoe de regeering eensklaps tot zulk eene andere zienswijze omtrent de gevolgen van het onvolledig endossement gekomen was. Die memorie bevatte omtrent ons artikel het volgende ²⁾:

[«Bij dit nieuwe opstel is men wel aan den eenen kant «getrouw gebleven aan het beginsel, dat een onvolledig «endossement aan den geëndosseerde den eigendom des

¹⁾ VOORDUIN, I, bl. 460.

²⁾ VOORDUIN, I, bl. 597.

*hwal
regnum*

«wisselbriefs niet overdraagt, en derhalve slechts als volmacht wordt beschouwd, strekkende om denzelven des noods door rechtsmiddelen te innen, — doch aan den anderen kant, heeft men het in het belang van den handel geacht om het daarvoor te houden, dat de geëndosseerde uit kracht dier volmacht, de bevoegdheid bezit om den eigendom aan derden over te dragen, — met andere woorden — dat de onvolledigheid van het endossement wel grond tot verantwoordelijkheid tusschen den endossant en den geëndosseerde wegens de uitvoering van den last kan opleveren — doch de derde, aan wien de geëndosseerde den wissel heeft overgedragen, daardoor niet kan worden benadeeld.» Meer is over de wording van het artikel niet te vinden, en een gevolg zoowel hiervan als van de onvolledige redactie van het artikel zelf, zijn de talrijke rechtsvragen, die omtrent de bevoegdheid van den geëndosseerde en den derde ontstaan zijn.

Begeven wij ons onmiddellijk op het terrein van den strijd.

In afwijking van de tot hiertoe gevolgde jurisprudentie bepaalt onze wet, dat de irregulier geëndosseerde den inhoud van den wisselbrief zelfs in rechten mag vorderen. Hij mag dus eene actie instellen, om zich te doen betalen. Bedoelt men nu hiermede alleen de vordering tegen den acceptant? Geenszins, de wet spreekt hier algemeen, zij bedoelt iedere vordering wier object is betaling van de wisselsom ¹⁾. Mr. KIST merkt dan ook zeer juist op, dat de actie tegen den trekker de hoofdactie in den wissel is, en dat men niet de hoofdactie kan wegnemen, en den houder eene nevenactie laten; daarenboven wijst hij op het geval van een ongeaccepteerden wissel; hier kan geen actie tegen den betrokkene ingesteld worden; indien de onvolledig geëndosseerde nu geen actie tegen trekker en endossanten

¹⁾ KIST, t. a. p. bl. 130; HOLTJUS; Voorlezingen over handels- en zeerecht, uitgegeven door Br. J. L. DE GEER VAN JUTFAAS, I, bl. 347.

had, zou hij in het geheel geen wisselactie hebben, en dit is toch niet aan te nemen. Ook vergete men niet, dat de wetgever den toestand van den onvolledig geëndosseerde heeft willen verbeteren, en hij hem, die zich tengevolge van de schuld van zijn endossant tegenover dezen niet op eigendomsrecht kan beroepen, zekerheid heeft willen geven, dat de brief, dien hij in handen had, voor hem niet een enkele strook papier is, maar dat hij de waarde van de schuldvordering geniefen, en de verschillene debiteuren tot betaling kon dwingen. Eindelijk strijdt het tegen de woorden van de wet, die, zooals ik zeide, door hunne algemeenheid geen grond voor deze stelling opleveren.

Eene andere vraag, die veel meer betwist is geworden, is deze: ten wiens name mag hij die vordering instellen, mag hij daartoe suo nomine in rechten optreden, of moet hij dit doen in zijne qualiteit van mandataris? Ik wensch haar geheel onafhankelijk van de kwestie over de verhouding van den mandataris tegenover derden te behandelen, omdat ik daartoe argumenten genoeg heb, en geen steun in het antwoord op voornoemde kwestie behoef te zoeken. Zelfs indien men mogt aannemen, dat hij tegenover derden, als mandataris optreedt, zal hij eene wisselactie op eigen naam kunnen instellen ¹⁾.

Het ontwerp 1834, heeft de bepaling van art. LVI al. 2 van het ontwerp 1822 en van art. 38 van de wet van 25 Maart 1826 uitgebreid, door het recht, daar aan houders van volledig geëndosseerde wissels, van buiten 'slands komende, gegeven, aan alle houders van irregulier geëndosseerde wisselbrieven toe te kennen, en heeft dus eene bepaling gegeven, die reeds in 1819 in den Raad van State gevraagd

¹⁾ Ik verklaar mij dus tegen Mr. MOM VISCH, die (N. Bijdragen v. R. en W. XVII, bl. 218) zegt, dat de bewering van Mr. DIEPHUIS (t. a. p. bl. 205) dat de irregulier geëndosseerde een actie suo nomine heeft, maar tegenover derden als mandataris fungeert, geen reden van bestaan heeft; zijne argumenten hiervoor zijn uiterst zwak.

was.¹⁾ Men heeft alleen uitgebreid, niet veranderd; want dat de beteekenis van art. 135 al. 1 gelijk moet zijn, aan die der artikels van vroegere ontwerpen en wetten, laat zich presumeeren, omdat de memorie van toelichting dezelfde uitdrukkingen, als voormelde artikels bezigt²⁾. De redactie van het artikel zelf is hier niet tegen, er eerder voor, en het argument dat dit zou strijden met de beginselen omtrent lastgeving, gaat niet op, want al. 2 van ditzelfde artikel is ook niet volgens die beginselen te verklaren. Bovendien is de wetgever, slechts op ernstig verzoek van den handel tot deze bepaling overgegaan, en deze heeft steeds voor den geëndosseerde een actie op eigen naam verlangd. Nu zou men toch zeer inconsequent redeneeren, als men aannam, dat de wetgever niet aan dit verzoek voldaan heeft maar eene bepaling gegeven heeft, die niet verlangd werd³⁾. Eindelijk kan men ook hetzelfde argument bezigen, dat ik zooëven bij de vorige kwestie heb gebruikt, dat men den toestand van den irregulier geëndosseerde wilde verbeteren, en hem niet den souffre-douleur maken, van de onhandigheid of kwade trouw van zijnen endossant, en dat men hem hierin al zeer weinig zou tegemoet komen, door hem een rechtsvordering juist op naam van dien endossant te geven⁴⁾.

¹⁾ VOORDUIN, t. a. p. bl. 595.

²⁾ „streckende om denzelven des noods door rechtsmiddelen te innen” zie bl. 28.

³⁾ Mr. KIST (t. a. p. bl. 131) meent dat onze wet, omdat de Fransche jurisprudentie den houder van een onvolledig geëndosseerden wissel reeds eene rechtsvordering doch niet op eigen naam gaf, en het Hof van Cassatie hem die zelfs op eigen naam toestond indien hij bewees de waarde voldaan te hebben, de zaken niet in statu quo wilde laten. Daar ik van de juistheid van die meening niet overtuigd ben, en niet weet welke bedoeling de regering gehad heeft, kan ik dit argument niet overnemen. Ook acht ik mij verplicht te zeggen, dat ik iedere argumentatie, gebaseerd op het rechtsadagium „nul ne plaide par procureur enz.” met opzet vermeden heb, omdat er over het al of niet gelden daarvan voor ons recht, strijd is, en ik geen bewijsgronden ter verdediging van mijne meening in eene andere kwestie wil zoeken.

⁴⁾ Zoo ook Mrs. KIST t. a. p. bl. 131 v.; DIEPHUIS t. a. p. I, bl. 205;

Keeren wij thans terug naar ons uitgangspunt, d. w. z. bespreken wij thans de kwestie over de werking van het onvolledige endossement tegenover derden.

De gronden waarop Mr. DE PINTO, zijdelings tot eene tweeledige werking concludeerde, kan ik niet overnemen ¹⁾. De groote strijd wordt gevoerd over den zin en de bedoeling van de woorden: het irregulier endossement «wordt «tusschen den endossant en dengene aan wien hij den wissel «heeft geëndosseerd voor eene volmacht gehouden.»

De strijders voor de opvatting dat de onvolledig geëndosseerde tegenover derden als eigenaar optreedt, zoeken in die woorden een strengen bewijsgrond en beweren, dat de wetgever daar heeft willen te kennen geven, dat de lastgeving alleen tusschen endossant en geëndosseerde, en niet naar buiten werkt.

Hevig wordt dit bestreden op grond dat men niet den regel: «qui de uno dicit de altero negat» mag gebruiken, en dus niet «argumento e contrario» redeneeren. De bestrijders trachten aan te toonen, dat de wijze waarop die woorden in de wet gekomen zijn hunne meening billijkt, en roepen hunnen tegenstanders toe, dat zij de woorden van de wet niet begrepen hebben, want dat er geheel wat anders instaat dan zij er uit hebben opgemaakt.

Vooreerst worden die woorden door Mr. MODDERMAN ²⁾ over-

DE PINTO Themis V, bl. 49 v.; VELTMAN diss. bl. 74; ZUBLI Het Nederlandsch wisselrecht, bl. 175; Vonnis Arr.-Rechtb. Amsterdam, 18 Sept. 1843; Kant.-G. Groningen, 23 Febr. 1844, Bijbl. 1844, bl. 208; Arr.-R. Almelo 10 Juli 1857, W. n°. 2017; Arr. N.-Holland 22 Oct. 1857 en Rechtb. Amsterdam 18 Dec. 1856, W. n°. 1975; Rechtb. 's Hage 19 Jan. 1856, W. n°. 2767 en M. v. H. 1866, bl. 36; Kant. II. Amsterdam 2 Oct. 1845, R.-B. 7, 1845, 775; anders Mr. MOM VISCH t. a. p.; Amst. 15 Juli 1839, R. Bijbl. 1843 bl. 804; Rechtb. Heerenveen 20 Mei 1863, W. n°. 2609; Arr. N.-Holl. 15 Febr. 1866, W. n°. 2793 en M. v. H. 1866, bl. 26; Arr. H. Raad 22 Febr. 1867, W. n°. 2880; Kant. IV. Amst. 10 Oct. 1873, W. n°. 3640.

¹⁾ Mr. DE PINTO is hier nogmaals op teruggekomen in Themis VII, bl. 314; zoo ook de schrijvers van de Rechtsgeleerde Adviezen, II bl. 172.

²⁾ Rechtsgel. Bijblad van 1845, bl. 837.

bodig geacht, want de wetgever had kunnen volstaan met te bepalen, dat het irreguliere endossement voor lastgeving zou gehouden worden; het was toch natuurlijk dat die betrekking alleen tusschen endossant en geëndosseerde kon bestaan. Verder levert hij het zeer scherpzinnige argument, dat men de beteekenis van de voorzetsels «tusschen» en «ten aanzien van» miskent, want dat er, om de meening van Mr. DE PINTO aan te kunnen nemen, «ten aanzien van» had moeten staan, en haalt art. 174 B. W. aan, als voorbeeld, waar gesproken wordt over de gemeenschap van goederen tusschen echtgenooten, die dus ook ten aanzien van derden werkt; hier zou men nooit «tusschen» als ten aanzien van opvatten, waarvan het gevolg zou zijn, dat derden met de *communio bonorum* niets te maken zouden hebben.

Dit voorbeeld is echter uiterst gebrekkig, omdat de woorden «tusschen de echtgenoten» geen tusschenvoeging zijn, maar een natuurlijk bestanddeel van den zin, en omdat hier geen tegenstelling bedoeld wordt, zooals in art. 135 ¹⁾.

Mr. MOM VISCH merkt nog op, dat het woord «alleen» hier niet in den zin voorkomt, wat toch noodig zou zijn om de meening van DE PINTO en KIST aan te kunnen nemen.

Hierboven heb ik de wording van het artikel nagegaan, heel veel licht verspreidt zij omtrent deze kwestie niet. De slotwoorden van de memorie van toelichting zijn niet van belang ontbloot, maar toch schijnen zij meer op de 2de alinea van ons artikel te zien, nml. op het overdragen van den eigendom des wissels door volledig endossement; hier heeft de wetgever niet zoozeer het oog gevestigd op den toestand van den geëndosseerde als wel op dien van den derde, aan wien de wissel weder geëndosseerd is.

De bewering dat de woorden, tusschen den endossant en dengene aan wien enz., overbodig zijn, en dat men er dus geen kracht aan toe kan kennen, gaat niet op, want men mag

¹⁾ KIST, t. a. p. bl. 128, noot 1.

niet eenige woorden van de wet wegcijferen, om er een zeker beginsel in te kunnen aannemen; en waar Mr. MODDERMAN be-
toogt dat de uitleggers der wet met hare bepalingen «moeten
tevreden zijn zooals die daar staan», daar gaat het niet aan
eene nieuwe lezing van het artikel te geven, al is zij ook
logischer, ten koste van de letter van de wet. En vraagt
men nu wat de wetgever gedacht heeft, dan is mijn ant-
woord, dat het blijkt dat hij niet gedacht heeft; maar daarom
mag men niet gaan beweren, dat hij geschreven heeft, wat
hij volgens de meening der interpreten had *moeten* denken.

De wetgever heeft den toestand van den onvolledig geën-
dosseerde willen verbeteren, omdat hij wist, dat deze,
volgens het Fransche recht, de treurige gevolgen droeg,
van eene handeling, waar hij zelf geen deel aan had,
en gaf hem daarom twee bevoegdheden: een eigen vor-
deringsrecht, en het recht om den eigendom over te
dragen. Hij heeft hem bijna aan eenen volledig geëndos-
seerde gelijk gesteld; alleen waar het de betrekking gold
tusschen hem en zijnen endossant, is hij aan de oude leer
blijven hangen, en heeft hij, juist in tegenstelling met de
rechten die hij hem als eigenaar gaf, bepaald, dat deze be-
trekking die van lastgeving was; vandaar de woorden die
tot zooveel strijd aanleiding hebben gegeven.

Er heeft juist plaats gevonden wat Mr. MOM VISCH ¹⁾ niet
wil aannemen: men heeft eerst de vereischen van een vol-
ledig endossement uit vroegere wetgevingen overgeschreven,
en toen waar men de uitzondering ging bepalen, er dadelijk op
laten volgen: ook onvolledig endossement draagt den eigendom
over. Men deed dit op aandrang van den handel, en omdat men
begreep, dat de toestand, dien men door het niet maken van
zulk eene bepaling zou scheppen, onverdedigbaar, en onhoud-
baar was; ook hierin treedt het beginsellooze van onze wis-
selwet, en het dobberen tusschen verschillende systemen

¹⁾ T. a. p. bl. 207.

op den voorgrond; ongetwijfeld had men beter gedaan met de oude theorie te verwerpen, en te bepalen, dat ieder endossement eigendom overdraagt, tenzij de tegenovergestelde wil van partijen duidelijk blijkt, een systeem dat door de A. D. W. gevolgd is. Werpt men mij nu tegen dat art. 135, volgens mijne verklaring, een juridisch onding wordt, dan stem ik dit gaarne toe, maar daarom mag men niet de bepaling, door eene gedwongene verklaring, een weinig logischer maken. Het geheele systeem van onze wet is inconsequent; een blanco-endossement draagt eigendom over, en het weglaten van een datum heeft lastgeving ten gevolge; de geëndosseerde wordt het slachtoffer, indien hij niet oppast, van de onnauwkeurigheid of kwade trouw van zijnen endossant, en wij zullen ons hier weder met de weinig troostvolle woorden van ULPIANUS moeten vergenoegen: «hoc quidem perquam durum est, sed lex ita scripta»!

Uit de wet zelf schijnt mij slechts één beginsel te blijken, en wel het door mij verdedigde; want al de gevolgen van mijne stelling stroken met de verschillende wetsartikels, en het komt mij voor, niet gewaagd te zijn deze gevolgtrekking daaruit op te maken, dat, wanneer de wet den onvolledig geëndosseerde, overal waar zij diens verhouding tegenover derden bespreekt, als eigenaar rechten geeft en hem als eigenaar regresplichtig stelt, zij ditzelfde ook in art. 135 moet bedoelen.

Het is thans mijn taak om aan te toonen, dat de wet de gevolgen van de verhouding van den geëndosseerde tot derden volgens mijne meening beslist; die verhouding blijkt uit twee toestanden, waarin hij verkeert 1º. als rechthebbende, 2º. als verplichtte persoon.

Den eersten toestand heb ik reeds besproken; ik meen hierboven aangetoond te hebben dat hij eene actio suo nomine heeft, dat tegen hem de exceptiones ex persona indossantis niet gelden, dat hij betaling van den acceptant kan vragen als eigenaar, en in diezelfde qualiteit bij non-betaling eene regresactie kan instellen, alleen niet tegen zijnen endossant.

Wat den anderen toestand betreft, behoef ik slechts te wijzen op artt. 145, 146, 177 en 186 W. v. K. In al deze artikels worden de endossanten aansprakelijk gesteld voor de betaling van den wissel, en wordt de houder bij non-acceptatie en non-betaling gerechtigd, hetzij op de endossanten, hetzij op den trekker verhaal te nemen; in het eerste geval (non-acceptatie) kunnen trekker en endossanten met borgstelling voor de betaling volstaan.

Wel weet ik, dat Mr. MOM VISCH ¹⁾ van oordeel is, dat de irregulier geëndosseerde, bij het stellen van een endossement, niet zich zelf maar zijnen lastgever verbindt, en dat Mr. KIST ²⁾ zegt, dat men zulks zou moeten aannemen, indien men aannam, dat de betrekking van lastgeving ook tegenover derden werkt, doch ik acht al deze beweringen van allen grond ontbloot. Is hij endossant, dan is hij ook regresplichtig; de wet onderscheidt nergens; overal spreekt zij van de endossanten; hij is de steller van het endossement ³⁾, zijn naam staat er onder, de wet bepaalt nergens het tegenovergestelde, maakt hier geene uitzondering op haren regel; hij verbindt zich wisselrechtelijk door zijne handteekening, door zijn schrift; hij is dus onwedersprekelijk endossant, atqui ergo ⁴⁾!

Aldus vlei ik mij aangetoond te hebben, dat de door mij verdedigde opvatting uit de wet blijkt, want dat de wet zelf, door de gevolgen van een toestand, bij art. 135 in het leven geroepen, te bepalen, de uitlegging van dit duistere artikel geeft.

Zijn de bepalingen van art. 133 in strijd met het formeele

¹⁾ T. a. p. bl. 213.

²⁾ T. a. p. bl. 138; zoo ook VELTMAN, bl. 61. Beiden komen echter tot dezelfde conclusie als ik.

³⁾ Hoe Mr. MOM VISCH dan nog beweren wil, dat hij buiten den wissel staat, terwijl hij erkent, dat hij de steller van het endossement is, begrijp ik niet.

⁴⁾ Tot deze conclusie komt ook Mr. ZUBLI t. a. p. bl. 100.

karakter van den wissel? gedeeltelijk. Het kenmerk van onze hedendaagsche eenzijdige handelsverbindtenissen is, dat zij door het schrift aangegaan worden. De persoon, die zich verbinden wil, geeft hiervan eene verklaring op een stuk papier, inhoudende hetgeen waartoe hij zich verplicht. Wáárom hij zulks wil, en de aanleiding van de verbintenis noemt hij niet; natuurlijk zal er altijd een reden bestaan, doch andere personen, die alleen het papier zien, zullen die reden niet kennen, en die gaat hen ook niet aan. Dat papier met de wilsverklaring er op, heeft eene waarde, en wel de waarde van de verplichting, die de schrijver op zich genomen heeft; en zodoende wordt dat papier, als drager van eene verbintenis, verhandelbaar. Zulk eene eenzijdige schriftelijke verbintenis noemt men abstract, omdat zij losgemaakt is van hare oorzaak, m. a. w. omdat zij zich ver-toont, zonder dat derden de causa obligationis kennen; men noemt haar ook formeel, omdat zij door haren vorm, het schrift, bestaat. Van een zoodanig karakter zijn de wissels, orderbriefjes, assignatiën, kassierspapier, papier aan toonder, cognoscementen en bodemerijbrieven. Het gevolg van het karakter dezer obligatie is, dat een ieder den omvang der verbintenis kent uit hetgeen op het papier geschreven is; de verbondene is tot niets meer, maar ook tot niets minder, dan hij geschreven heeft, verplicht. Passen wij dit alles nu op de bepalingen van art. 135 toe.

Waartoe heeft de endossant zich verbonden? Volgens algemeene rechtbeginselen zou men zeggen, tot datgene wat hij geschreven heeft; dit heeft de Deutsche wisselwet dan ook aangenomen. Onze wet heeft echter meer gewild; het is niet genoeg, dat uit het endossement de wil van den endossant blijke, neen, die wil moet in een bepaalden vorm geuit worden; evenals de Romeinen eischten dat de stipulatie geschieden moest onder een bepaalden vorm, door vraag en antwoord, zoo eischt onze wet, dat de wilsverklaring moet geschieden in bepaalde woorden, en geeft zij in art. 134 de

formule aan, waarin de wil van den endossant moet uitgedrukt worden:

	voor mij aan H.
	voor genotene waarde (of waarde in rekening)
<i>datum</i>	<i>handteekening van den steller.</i>

Nu zou men meenen, dat men ook de bepaling zou vinden, dat indien de wilsverklaring niet overeenkomstig voormeldde formule geschied is, de wet haar niet zal erkennen; dit ware ten minste consequent geweest. De wetgever, zich echter van het ware recht bewust, begreep, dat de endossant ook in andere bewoordingen zijn wil kon uiten, en dat het niet aanging om zulk een endossement voor ongeldig te verklaren, [ofschoon de endossant zijnen wil om zich te verbinden duidelijk had te kennen gegeven; daarom bepaalde hij, dat, wanneer men zijn wil door andere dan de voorschreven woorden kenbaar maakte, die wilsverklaring tegenover derden hare eigene kracht zou behouden. Die wilsverklaring kan echter slechts in twee andere vormen dan in den door de wet bepaalden, voorkomen, nml.

Nº. 1	Nº. 2
voor mij aan H.	voor mij aan IJ.
waarde genoten (of waarde	<i>datum</i>
in rekening)	<i>handteekening</i>
<i>handteekening van den schrijver.</i>	<i>van den schrijver.</i>

In het 1ste voorbeeld ontbreekt de datum, in het 2de de valuta-clausule aan het endossement: als er iets anders aan ontbreekt, dan is er geen wilsverklaring, dus ook geen verbintenis, dus ook geen endossement, zooals ik reeds in het begin dezer proeve heb aangemerkt. Wie zou nu in de bovenstaande voorbeelden eene lastgeving aan H. of IJ. zien, wie begrijpt niet dadelijk dat de endossant eigendom heeft willen overdragen? toch bepaalt de wet, dat hij, die zich niet van de formule, door haar voorgeschreven, tot uiting zijner

72 wilsverklaring bedient, eene andere wilsverklaring gewild heeft, en lastgeving bedoeld heeft; zoo komt zij er toe, om te bepalen, dat eenzelfde duidelijk uitgedrukte wilsverklaring tegenover derden opgevat mag worden naar hare woorden en beteekenis, maar tegenover den geëndosseerde moet geïngeerd worden iets anders te bepalen, dan er geschreven staat: hier zal de geëndosseerde niet uit het schrift zelf zijne rechten kennen, maar zal moeten weten, dat de wet hem in eene andere positie tegenover zijnen endossant plaatst, dan deze laatste had willen bewerken. De bepaling dus, dat het onvolledige endossement den geëndosseerde tegenover derden gelijk stelt met den volledigen geëndosseerde, komt mij voor overeenkomstig den formeelen aard van de wisselverbintenis te zijn, want de positie van den onvolledig geëndosseerde komt met de wilsverklaring van den endossant overeen, (indien deze dit niet gewenscht had, had hij zijn wil duidelijk te kennen gegeven, en een procura-endossement gebruikt), maar de bepaling dat een onvolledig endossement lastgeving tusschen endossant en geëndosseerde schept, acht ik in strijd met de nieuwere theorie, omdat zij eenen toestand in het leven roept in strijd met de wilsverklaring van den endossant.

Nu ik op voormelde gronden aanneem, dat de onvolledig geëndosseerde tegenover derden, als eigenaar van den wissel optreedt, vervalt voor mij de kwestie, of hij mag bewijzen dat het «wordt gehouden voor lastgeving» een onwaarheid bevat en door andere bewijzen mag aantonen dat er eigendomsoverdracht heeft plaats gehad, ofschoon de wet in art. 135 anders presumeert. Met een aantal arresten en vonnissen ¹⁾ zou ik oordeelen, indien deze kwestie voor mij bestond, dat de onvolledig geëndosseerde dat niet kan, vooral op grond dat de rechten en verplichtingen van de verschillende wisseldebiteuren niet uit het schrift zouden kunnen opgemaakt

¹⁾ Arr. N.-Holland, 15 Februari 1866, W. N°. 2793; Arr. H. Raad, 22 Februari 1807, W. N°. 2880.

worden, want terwijl zij zouden denken met eenen lasthebber te doen te hebben, tegen wien zij de exceptiën en compensatiën zouden kunnen doen gelden, die zij tegen zijnen lastgever hadden, zouden zij, als het bewijs bijgebracht was dat deze eigenaar was, andere rechten en verplichtingen hebben.

Wel blijft mij echter de kwestie ter beantwoording over, of de onvolledig geëndosseerde tegenover zijnen endossant mag bewijzen dat hij eigenaar is. De meeste schrijvers oordeelen dat hij dit kan, en stellen hierbij de vraag, of het eene *presumptio juris tantum*, of eene *presumptio juris et de jure* is; deze beantwoorden zij dan door art. 135 aan art. 1958 B. W. te toetsen, en daar het eerste artikel geen handeling nietig verklaart, en geen rechtsingang weigert, besluiten zij dan dat het een vermoeden bevat, waarop tegenbewijs wordt toegelaten. Het komt mij echter voor, dat art. 135 in het geheel geen *presumptio* bevat: de wet geeft hier het rechtsgevolg van eene handeling aan, en men moet zich niet door den vorm «wordt gehouden» laten verleiden, hier een vermoeden te zien. Mr. HOLTIUS ¹⁾ meent dat de irregulier geëndosseerde, die de waarde van den wissel gefourneerd heeft, den endossant, die hem op grond van het wettelijk vermoeden voor de wisselsom aanspreekt, de *exceptio rei venditae ac traditae* mag tegenwerpen «in «zooverre hij wel geen eigendom overgedragen heeft, maar «toch verplicht was om het te doen, en zulks nog is.» Indien nu de acceptant betaling weigert, en de onvolledig geëndosseerde de waarde reeds aan zijnen endossant betaald heeft, zou ik, volgens deze redeneering, tegen dezen, indien hij zijne betaling bewijzen kan, eene regresactie kunnen instellen, en dit is, geloof ik, niet in overeenstemming met de bedoeling van het artikel. Ik meen, dat, indien de geëndosseerde de waarde van den wissel aan zijn endossant betaald

¹⁾ T. a. p., ad art.

heeft, zulks te beschouwen is als een voorschot, en dat, indien de endossant hem later voor die waarde aanspreekt, hij dezen de exceptio doli zal kunnen tegenwerpen. De endossant heeft als lastgever de actio mandati tegen zijnen geëndosseerde, die verplicht is zijnen last te volvoeren, nml. om acceptatie te vragen, betaling te vragen bij den betrokkene, bij non-betaling protest te lichten, en de nood-adressanten, acceptanten ter eere, avalgever, endossanten of trekker om betaling aan te spreken, of, ingeval het endossement aan order gesteld is, om den wissel verder te endosseeren en de waarde aan zijnen endossant over te maken. Als nu het endossement niet aan order gesteld is, is dan een volgend volledig endossement van nul en geener waarde? Bij het zwijgen van onze wet geloof ik vrijheid te hebben hier weder de m. i. ware leer van de wisselverbindtenis toe te passen, en in overeenstemming met art. 15 A. D. W. aan te nemen, dat het wel degelijk geldig is, dat echter de steller van het endossement zonder orderclausule niet regresplichtig is, omdat hij zich niet wisselrechtelijk aan volgende houders van den wissel verbonden heeft ¹⁾.

Bevat het endossement de orderclausule, dan is de endossant regresplichtig; Mr. KIST ²⁾ heeft dit zonneklaar aangetoond. De redenen, die hem tot dit besluit brachten, waren dat artt. 144, 177 en 186 overal spreken van *de endossanten*; de onvolledige endossant is ook endossant, en «ubi lex non distinguit, nec nobis est distinguendum»; de endossant, door

¹⁾ De A. D. W. bepaalt in art. 9, al. 2 dat een wissel, die niet aan order gesteld is, niet endossabel is. Indien een endossement niet aan order gesteld is, hebben trekker en vorige endossanten zich toch bereid verklaard om alle volgende houders te waarborgen, en hebben geen limiet aan hunne verbintenis gesteld; de geëndosseerde van een endossement, volgende op een endossement „niet am Ordre”, zal steeds eene actie tegen den trekker en de vorige endossanten, op dien eenen na, hebben; in het geval van art. 9 zou de geëndosseerde de hoofdactie, nml. de actie tegen den trekker, missen. Beide bepalingen dezer wisselwet schijnen mij toe volkomen goed te zijn.

²⁾ T. a. p. bl. 136 v.

zijn endossement aan order in te vullen, heeft den geëndosseerde last gegeven om den wissel voor hem over te dragen, hij moet zich dus ook aan de gevolgen van den op zijnen last gedane overdracht onderwerpen, en borg blijven voor de betaling van den wissel; de geëndosseerde heeft het recht den eigendom des wissels over te dragen, dus ook de schuldvordering, die de wissel bevat, en deze schuldvordering is de regresactie op trekker en indossanten.

Art. 135 bevat ten laatste nog eene bepaling; nadat het den geëndosseerde, ingeval het endossement aan order is gesteld, het recht tot verder endosseeren gegeven heeft, bevat het de woorden: «behoudens zijne verantwoordelijkheid jegens «zijnen lastgever.»

Deze woorden zien terug op al. 1, en wel op de verhouding van lastgeving; zij zijn echter overtollig, en leveren geen grond op voor eene wisselactie. Men bedoelt hier dat, als de lastgever zijnen endossant order heeft gegeven om den wissel aan A. te endosseeren, en deze hem aan B., in plaats van A., endosseert, de endossant daarbij schade zal kunnen lijden, die hij op zijnen lasthebber kan verhalen, krachtens art. 1837 al. 1, en art. 1838 al. 1 B. W. ¹⁾; eene herhaling van dit beginsel is hier overbodig.

De geëndosseerde is verplicht de wisselsom, die hij ontvangen heeft, aan zijn lastgever over te maken, en ingevolge art. 1839 B. W. rekenschap te geven, van hetgeen «hij «verricht heeft, en verantwoording te doen, van al hetgeen «hij uit krachte van zijne volmacht ontvangen heeft, al ware «het ook dat het ontvangene niet aan den lastgever mogt

¹⁾ Art. 1837 al. 1. De lasthebber is gehouden den last, zoolang hij daarvan niet ontheven is, te volvoeren, en is verantwoordelijk voor de kosten, schade en interessen, die door het niet ten uitvoer brengen van dien last zouden kunnen ontstaan.

Art. 1838 al. 1. De lasthebber is niet alleen aansprakelijk wegens kwaad opzet, maar ook wegens verzuimen, welke hij bij het volvoeren van zijn last mogt hebben gepleegd.

«zijn verschuldigd geweest.» Daarentegen heeft hij de *actio mandati contraria*, om zich tegen schade te dekken en op zijnen lastgever de kosten te verhalen, die hij tot uitvoering van zijn last heeft moeten maken; zelfs kan hij het retentie recht uitoefenen, hem bij art. 1849 B. toegestaan, in casu op de waarde voor den wissel ontvangen. Indien hij bij het endossement de waarde van den wissel aan zijn lastgever heeft gegeven, en al de wisseldebiteuren blijken insolvent te zijn, dan behoeft hij nochtans het verlies niet te lijden, maar zal het voorschot, benevens zijne onkosten, door de *actio mandati contraria* kunnen terugkrijgen ¹⁾; ook indien later op hem regres wordt genomen, zal hij de *actio mandati contraria* tegen zijn endossant instellen om zich voor schade te behoeden; hij zal tegen dezen echter nooit eene wisselactie hebben.

Het onvolledige endossement kan m. i. niet herroepen worden, omdat het tusschen endossant en geëndosseerde een mandaat is; ook gaat de lastgeving niet te niet door den dood van den geëndosseerde; zijn rechtverkrijgenden zijn dan wettige houders van den wissel. Hiervoor gelden niet alleen dezelfde argumenten, die ter verdediging van dezelfde stelling voor het Fransche recht op blz. 25 opgegeven zijn, maar ook dat de onvolledig geëndosseerde tegenover derden als eigenaar van den wissel moet beschouwd worden; de acceptant, bij wien, op grond van de herroeping van het mandaat, verzet tegen de betaling gedaan wordt, zal toch aan den geëndosseerde betalen, omdat hij in dezen een eigenaar ziet.

En thans aan het einde van mijne behandeling van het onvolledige en van het procura-endossement, volgens het Nederlandsche wisselrecht, gekomen, vat ik, duideljkhalve de resultaten van mijn onderzoek in de volgende conclusiën samen:

¹⁾ Art. 1845 B. W.

I.

Het procura-endossement wordt door de wet erkend, doch valt niet onder de bepalingen omtrent het onvolledige endossement.

Bij gemis aan wettelijke voorschriften, moeten zijne werking en gevolgen naar algemeene beginselen van wisselrecht, beoordeeld worden.

II.

De onvolledig geëndosseerde moet tegenover derden als eigenaar van den wissel beschouwd worden.

Hij heeft eene rechtsvordering op eigen naam, om den inhoud van den wisselbrief in te vorderen, tegen alle wissel-schuldenaren, uitgezonderd zijn endossant.

III.

Een endossement, door den onvolledig geëndosseerde op den wissel gesteld, is geldig.

Indien het voorgaande onvolledige endossement aan order luidde, wordt de onvolledige endossant aan den nieuwen geëndosseerde wisselrechtelijk verbonden; ingeval het niet aan order luidde, is hij niet regresplichtig.

De onvolledig geëndosseerde, die een volledig of blanco-endossement op den wissel plaatst, is in ieder geval regresplichtig.

IV.

De verhouding van den onvolledig geëndosseerde tot zijnen endossant is die van lastgeving, en moet volgens de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek omtrent lastgeving be-

oordeeld worden; alleen de wijzen waarop lastgeving, volgens voormeldde wet, eindigt, zijn niet op het onvolledige endossement noch op het procura-endossement van toepassing.

De onvolledig geëndosseerde mag zijn eigendomsrecht tegenover zijnen endossant niet bewijzen; ingeval hij de waarde van den wissel bij het endossement betaald heeft, wordt dit beschouwd een voorschot van betaling te zijn, dat hij, benevens zijne onkosten ter verkrijging van betaling gedaan, geheel of gedeeltelijk met de *actio mandati contraria* van zijnen endossant zal kunnen terugeischen, in geval hij de wisselsom in het geheel niet, of slechts gedeeltelijk, van de wisseldebiteuren zal geïnd hebben.

In geval op den onvolledig geëndosseerde regres wordt genomen, zal deze slechts eene *actio mandati contraria* tegen zijnen endossant hebben.

De onvolledig geëndosseerde, die de waarde voldaan heeft, zal zijnen endossant, die wederom betaling vraagt, de *exceptio doli* tegenwerpen.

De onvolledige endossant heeft de *actio mandati directa* tegen zijn geëndosseerde, om van hem de waarde, die hij voor den wissel bekomen heeft, te eischen, of om, indien hij, door eenige handeling of verzuim van den geëndosseerde, schade geleden heeft, die op hem te verhalen.

HOOFDSTUK III.

Artikel 111 W. v. K. (Procura-wissel).

Op drie wijzen kan men procura tot incasseering van een wissel geven: 1° door een procura-endossement, dat ik in het begin van het voorgaande hoofdstuk besproken heb; 2° door een wissel te maken, in de vorm bedoeld bij art. 111; 3° door eene gewone lastgeving, natuurlijk niet op den wissel gesteld, maar waarbij men den wissel aan eenen derde zendt, met begeleidend schrijven, dat de last bevat om hem te incasseeren. — Deze laatste wijze wordt beschreven bij art. 165: «de vertooner van eenen wisselbrief, welke hem niet is geëndosseerd, doch die schriftelijk kan bewijzen, «dat dezelve hem door den rechthebbende ter invordering «is toegezonden, kan de betaling onder borgtocht vorderen, «en bij gebreke van betaling, denzelven laten protesteeren». Dit artikel bevat een wisselrechtelijke handeling, en er valt alleen bij op te merken, hetgeen door Mr. ASSER c. s. ¹⁾ is aangeteekend, dat niemand tot het bewijs zal toegelaten worden dat hij, hoewel de wissel aan hem niet geëndosseerd is, rechthebbende is, omdat volgens art. 133, endossement een volstrekt vereischte is tot eigendomsoverdracht van wisselbrieven.

In art. 111 wordt een wissel beschreven, waarvan de nemer

¹⁾ Wetboek van Koophandel, uitgegeven door Mrs. ASSER enz. ad art.

geen eigenaar maar lasthebber van den trekker is, en het is zijn plicht om, op de meest geschikte wijze, betaling van den wissel te verkrijgen, en die aan zijnen lastgever over te maken. Meestal zal hij zich aanstonds om betaling tot den betrokkene wenden, maar is het lang papier, of woont de betrokkene in eene andere plaats dan de nemer, dan zal hij den wissel waarschijnlijk laten disconteeren, of hem verder endosseeren, en zodoende de waarde ontvangen; om dit doel wordt deze wissel een «incasseerwissel», anders, met het oog op de verhouding tusschen trekker en nemer, «procura-wissel» genoemd.

In den handel komt hij zeer weinig voor, waarschijnlijk omdat men langs eenvoudiger weg (bijv. door een wissel aan de order van den trekker met een onvolledig endossement er op, of door den schuldenaar, dien men wil aanspreken, een orderbriefje te laten afgeven) tot hetzelfde doel kan geraken.

Waaraan kent men nu zulk een wissel? Omdat hij niet het gevolg is van eene vergissing, maar met een bepaald doel getrokken is, zullen er waarschijnlijk de woorden «per procura», «ter incasseering», «zum Inkasso», in voorkomen; noodig acht ik dit niet, omdat derden met de verhouding van trekker en nemer niets te maken hebben, en hunne rechten van de woorden van den wissel zullen afhangen.

Al dadelijk kom ik in strijd met hen, die meenen dat deze soort wissels ook kunnen geschreven worden met weglating der valuta-clausule ¹⁾. Ik geef toe, dat de regeering, voor zooveel ik heb kunnen opmaken, die zienswijze schijnt gehuldigd te hebben: immers werd bij het behandelen van

¹⁾ HOLTJUS t. a. p. ad art.; Mr. KIST, Themis 1851 bl. 599—608; Beg. v. Handelsrecht II. bl. 83; Arr. Hof van Z.-Holl. 30 Dec. 1850, W. N°. 1191; Arr. H. R. 14 Nov. 1851, W. N°. 1262 (waarbij een wissel zonder valuta-clausule voor een wissel bedoeld bij art. 111 gehouden wordt); hiertegen: Mr. POLAK DANIELS, Themis XIII. bl. 92 v.; Mr. ZUBLI, Nieuwe Bijdr. 1852, bl. 55.

art. 100, door de 4de afdeeling, in April 1834, en door de 2de, in November 1834 ¹⁾, de vraag gedaan, welk het gevolg zou zijn van het weglaten der valuta-clausule; of het stuk daardoor zou ophouden een wissel te zijn, en zoo ja, in welke categorie het dan vallen moest; vervolgens vroeg men, bij de behandeling van art. 111, wat «met aanwijzing» (dat later vervangen is door «ten einde») beteekende, hetzij een kennelijk gebrek in den vorm van den wissel, of van het endossement, hetzij een afzonderlijke brief bij den wissel gevoegd (zooveel als eene contre-lettre) ²⁾; en het antwoord der regeering luidde: «dusdanig geschrift, de vereischten «missende, bij de wet tot het wezen van een wissel vereischt, «zal derhalve niets anders zijn dan eene *bloote lastgeving*, «waarvan de rechtsgevolgen door de regelen omtrent die «overeenkomst zullen zijn bepaald. Art. 87 van het wetboek «(nu art. 111) heeft zulks beslist.» Dusdanige conclusie zou echter in zoo grooten strijd met het geheele stelsel van onze wetgeving zijn, dat ik meen haar geheel te moeten verwerpen; niet alleen zal men een wissel niet tot een procura-wissel kunnen maken, door weglating der valuta-clausule, maar de wissel van art. 111 zal, zoowel als die aan de order van den trekker, de erkenning van genotene waarde of van waarde in rekening moeten bevatten. Mr. KIST beweert ³⁾, wel is waar, dat bij geen van deze wissels een pactum cambii zal kunnen plaats hebben (en dit stem ik hem gaarne toe), en dat daarom er noch van genotene waarde noch, van waarde in rekening kan gesproken worden, maar deze laatste gevolgtrekking kan ik niet aannemen, want waar de geachte schrijver zelf erkend heeft, dat wij de valuta-clausule slechts als eene formaliteit moeten beschouwen, die, bijv. in gevallen waarin de wissel geschonken is, zelfs eene onwaar-

¹⁾ VOORDUIN t. a. p. bl. 495 en 496.

²⁾ VOORDUIN t. a. p. bl. 561.

³⁾ Beg. v. H. bl. 88 v. 324.

heid is, daar vind ik er ook niet het geringste bezwaar in om haar op de wissels, bij de artt. 111 en 101a bedoeld, te plaatsen.

Art. 100 is toch eene opsomming van de verschillende vereischten van eenen wisselbrief, en een papier dat daaraan niet voldoet is geen wissel; al maakt de wet uitzondering op de bepalingen van art. 100, door in art. 101a een wissel toe te laten, waarvan de nemer vooreerst niet bekend is, daaruit vloeit volstrekt niet voort, dat zij ook uitzondering maakt wat de valuta-clausule betreft.

Hiermede valt het geheele systeem van den onvolledigen wissel, dat door Mr. POLAK DANIELS ¹⁾ en door twee arresten (zie bl. 47) schijnt gehuldigd te zijn; volgens dat systeem wordt de trekker van zulk een wissel van het geven van rembours vrijgesteld, omdat de nemer tegen hem geene regresactie heeft, op grond dat er geene valuta overgedragen is, en omdat de nemer eene fout in den wissel door een endossement niet kan herstellen, aangezien «nemo plus juris in alium transferre potest quam ipse possidet», m. a. w. aangezien de nemer, die zelf geen actie tegen den trekker heeft, die ook aan een ander niet geven kan.

In deze geheele redeneering, is, volgens mijne bescheiden meening, slechts dit ééne goede element, dat een onvolledige wissel door een volledig endossement niet volledig kan worden; maar ik neem dit aan, omdat een wissel, die niet aan de vereischten bij de wet bepaald beantwoordt, geen wissel is en dus *qua wissel* ook niet vatbaar voor endossement is. Met de woorden van Mr. ZUBLI ²⁾ meen ik dan ook te mogen instemmen: «met zooveel recht men van onvolledige endossementen spreken kan, omdat de wet hun «geldig bestaan erkent, met zoo weinig recht spreekt men «van onvolledige wissels. Eene traite is een wisselbrief of

¹⁾ Themis 1852, bl. 92 v.; Themis 1851, bl. 604.

²⁾ T. a. p. bl. 70.

«is geen wisselbrief; onze wet kent geen tusschensoort, maar «noemt promessen, assignaties enz. naarmate van haren «inhoud al die traites, die niet de vereischten van wissels «in zich bevatten.»

Vraagt men mij nu wat dan eene traite is zonder order-clausule, dan verwijs ik naar artt. 210 en 211 W. v. K.

Bij meergemelde arresten werd uitspraak gedaan over eene traite, die aan al de vereischten van een wisselbrief voldeed, uitgenomen de valuta-clausule, en die bewezen werd door den trekker als incasseerwissel te zijn uitgegeven (dit laatste bleek niet uit den wissel), en deze werd door het Gerechtshof van Z.-Holland en door den Hoogen Raad geoordeeld te vallen onder art. 111; mij dunkt dat zij eene assignatie was, en dat dus de regresplichtigheid van den trekker niet volgens beginselen van wisselrecht, maar volgens de bepalingen omtrent het recht van verhaal op den uitgever van eene assignatie, moet beoordeeld worden ¹⁾.

Men moet het verschil tusschen eene assignatie en een wissel niet zoeken in het al of niet aanwezig zijn der valuta-clausule. Eene assignatie toch is eene dubbele lastgeving, met name aan den assignataris om te ontvangen, en aan den betrokkene om te betalen; de daaruit spruitende verbindtenis is van hare materieele oorzaak afhankelijk; de assignatie verschilt in zoo verre ook van den wissel, dat terwijl bij de eerste de uitgever meestal schuldeischer, bij den laatsten de trekker steeds schuldenaar is, omdat hij, door het schrijven van den wissel ten behoeve van den nemer, eene schuldvordering op zich (nml. op den trekker) genomen heeft; hij doet zulks door den

¹⁾ Welk verhaal in dit geval niet te pas gekomen zou zijn, omdat de trekker geene waarde genoten had, en de houder, als geëndosseerde van den assignataris, door dat endossement geene meerdere rechten kon verkrijgen dan deze gehad had, en dus ook als lasthebber van den assignant moest beschouwd worden, zoodat hij eene *actio mandati contraria* en geene regresactie tegen dezen laatsten had. Zoo ook Kist t. a. p. bl. 329 en 330.

formeelen vorm te bezigen, en zich, afgescheiden van eenige oorzaak, te verbinden. De assignans kan dan alleen aangesproken worden, wanneer hij waarde ontvangen heeft; anders heeft hij zich niet verbonden. Zoo zegt dan ook Dr. KLETKE ¹⁾: «Der wesentlichste Unterschied zwischen einer «Tratte und einer kaufmännischen Anweisung bestand darin, «dasz die Tratte ein Zahlungsmittel ist, und das Rechtsver«hältnis, wodurch sie veranlaszt worden, auflöst, während «die Anweisung eben nur ein Auftrag zur Leistung und «beziehentlich Empfangnahme einer Zahlung behufs Auf«lösung oder Begründung des Rechtsverhältnisses an sich «blieb, nur dasz mit der kaufmännischen Anweisung, hin«sichtlich ihrer Realisirung, gewisse wechselrechtliche Vor«züge und Wirkungen verbunden waren, ohne dasz die «Wechselrechtsstrenge eintrat.» Het verschil tusschen beiden bestaat dus in het formeele karakter van den eenen. Ten teeken dat men zich formeel verbinden wil, plaatst men in Duitschland het woord «wechsel» op de traite; daaruit kan een ieder zien dat de trekker geen assignatie bedoeld heeft; voor het overige komt daar de assignatie in vorm met den wissel overeen. Zoo bepaalt zelfs de Beiersche wet van 29 Juni 1857 dat «kaufmännische ²⁾ Anweisungen» (assignaties door een koopman uitgegeven) aan de wettelijke bepalingen omtrent wissels zullen onderworpen zijn, in zoverre deze wet daarop geen uitzondering maakt (bijv. men is niet verplicht te accepteren, er wordt dus van non-acceptatie ook geen protest opgemaakt, en de houder heeft geen regres). Bij non-betaling is er dus protest, en heeft de houder eene regresactie evenals bij den wissel. Evenzoo stelt de Koninklijke Saksische wet van 7 Juni 1849

¹⁾ T. a. p. I bl. 375.

²⁾ Art. 2. Als Kaufmännische Anweisung ist jede Urkunde zu betrachten, welche in ihrem Texte als Anweisung bezeichnet, mit dem im Art. 4 Ziff. 2—8 der A. D. W. O. aufgeführten Erfordernissen eines gezogenen Wechsels versehen und überdies ausdrücklich auf Ordre gestellt ist.

«kaufmännische Anweisungen» met wissels gelijk, uitgezonderd het regres wegens non-acceptatie ¹⁾).

Heeft onze wet nu ook datzelfde verschil tusschen wissel en assignatie gemaakt? Gedeeltelijk. Wel merkt men in de geheele wetgeving omtrent assignatiën op, dat de verbintenissen, die er uit ontspruiten, afhankelijk van hare materieele oorzaak gemaakt zijn, zoodat de strenge bepalingen van het formeele wisselrecht niet op assignatiën van toepassing zijn; ik bedoel hier de solidaire gehoudenheid van de endossanten (art. 219). Juister dan de tegenwoordige, was de definitie van eene assignatie in het ontwerp van 20 Maart 1834, dat luidde: «eene assignatie is een gedagteekend en onderteekend geschrift, waarbij een derde wordt aangewezen, om de daarbij uitgedrukte geldsom aan den houder te voldoen»; in dit ontwerp kwam geene bepaling omtrent de waarde-clausule voor. Wij vinden bij VOORDUIN, dat, bij de beraadslagingen over artt. 3 en 4 van het ontwerp, de 2de afdeeling het verschil tusschen wissel en assignatie in de erkenning van genotene waarde of van waarde in rekening zocht, en de 1ste afdeeling de remise de place en place als onderscheid aannam, want dit is bij den wissel een vereischte, terwijl het zulks niet is bij de aanwijzing; tevens trok deze afdeeling te velde tegen art. 4 van het ontwerp, waar bepaald was, dat eene assignatie betaalbaar op een andere plaats dan waar zij uitgegeven was, steeds aan een bepaald persoon moest gesteld zijn en dus niet endossabel was, en merkte te recht op, dat het veel gemakkelijker is om in persoon betaling te gaan vragen als men in de stad woont waar de assignatie betaald wordt,

¹⁾ „Kaufmännische Anweisungen, d. h. solche Papiere, welche in ihrer „Fassung (nicht bloss in einer Aufschrift) als Anweisung bezeichnet und sonst „in der § 4 der D. W. O. N°. 2—6 für Wechsel vorgeschriebenen Form „ausgestellt sind, stehen u. s. w.”

dan wanneer de betaling op eene andere plaats zal geschieden dat deze bepaling dus uiterst onpraktisch was.

Om deze en meer bezwaren schijnt men de redactie van artt. 3 en 4 in de thans bestaande, veranderd te hebben (nu artt. 210 en 211). In art. 210 heeft men het plaatsen der valuta-clausule vrijgelaten, omdat daar reeds verschil tusschen wissel en assignatie bestaat in de remise de place en place; in art. 211 verbood men de waarde-clausule, omdat hier dit onderscheid niet bestaat, en de Regeering merkte bij haar antwoord ook op: «dat, indien het geschrift bij art. 4 (nu 211) «vermeld, de genotene waarde of waarde in rekening uit-«drukt, hetzelfde onmiskenbaar een volledige wisselbrief is «volgens de bepaling van art. 76 (nu art. 100) van den «vorigen Titel ¹⁾.»

Uit het bovenstaande kom ik tot de volgende conclusie: dat, al heeft de wetgever de verbindtenis uit de assignatie van hare materiele oorzaak afhankelijk gemaakt in art. 210, hij weder in een volgend artikel daartegen heeft gezondigd door de waarde-erkenning te verbieden in assignaties betaalbaar op eene andere plaats dan waar zij uitgegeven worden, omdat hij daarin trachtte het onderscheid tusschen wissel en assignatie aan te geven. Het is mijn bescheiden meening, dat, indien dit het verschil tusschen assignatie en wissel is, men een geschrift dat alle vereischten van een assignatie bezit, en alleen de kenmerkende valuta-clausule mist, voor een assignatie moet houden, en hare gevolgen volgens de bepalingen omtrent assignaties moet beoordeelen.

Keeren wij thans tot den procura-wissel terug. Deze bevat al de vereischten bij art. 100 opgenoemd, en komt in uiterlijken vorm met hem volkomen overeen, terwijl hij juist dáárin van den wissel, in art. 101a beschreven, verschilt. Volgens onze wet is een procura-wissel een geschrift, uit een plaats gedagteekend en onderteekend, bevattende eene betalings-

¹⁾ Zie over dit alles VOORDUIN t. a. p. bl. 728—738.

belofte, dat de daarin uitgedrukte waarde op of na zicht of op eenen bepaalden tijd in eene andere plaats zal voldaan worden, en tevens de valuta-clausule; de nemer is dus van den beginne af bekend.

Vervolgens bevat hij somtijds nog de woorden «ter incasseering», «in procura» enz. waarschijnlijk om hem van den gewonen volledigen wissel te onderscheiden; maar dit is niet noodig. Art. 111 bevat nog eene bepaling; het beschrijft de verhouding tusschen trekker en nemer, welke lastgeving is. Hierin maakt deze wissel eene uitzondering op de bepalingen van art. 100, want daar wordt de rechtsverhouding tusschen trekker en nemer niet beschreven. Kwam art. 80 van het wetboek van 1830, dat, evenals art. X van het ontwerp van 1820 en art. 5 van het ontwerp van 1825, het contract tusschen trekker en nemer als een contract van ruiling, of van koop en verkoop qualificeerde, nog in onze wet voor, dan had de bepaling omtrent de verhouding tusschen trekker en nemer nog eenigen zin. Art. 80 werd, omdat men het er niet eens over kon worden, of die verhouding een contract van koop en verkoop of ruiling of een contractus innominatus was, geschrapt (zeer natuurlijk, omdat men de rechtsbetrekking tusschen trekker en nemer nooit van te voren zal kunnen bepalen) maar toch bleef men, wat art. 111 betreft, aan de vorige ontwerpen en wetgevingen getrouw ¹⁾).

De reden hiervan schijnt te zijn, dat het eerste gedeelte van het artikel geschreven is ter wille van het tweede, want men meende, dat het niet van zelf sprak, dat eene lastgeving om den wissel te incasseeren stilzwijgend het mandaat in zich sloot om den wissel aan een ander te endosseeren, en nu wilde men, door te bepalen dat een endossement door den lasthebber op den wissel gesteld eigendomsoverdracht

¹⁾ Art. 108 ontwerp 1809, art. XVIII ontwerp 1822, art. 12 ontwerp 1825, art. 87 wetboek van 1830.

bewerkt, derden tegen schade behoeden ¹⁾. Dat deze geheele meening op eene dwaling berust, valt licht aan te toonen.

Of het endossement op zulk een wissel gezet eigendoms-overdracht bewerkt, hangt af of het al of niet volledig is; en de trekker heeft zich door de order-clausule op den wissel te plaatsen aan iederen wettigen houder verbonden. Dit ziet men te lichter in, wanneer men bedenkt, dat het kenmerk van den formeelen aard van de wisselverbintenis vooral hierin bestaat, dat een ieder zijne rechten en verplichtingen uit het schrift zelf moet kennen, en daar het dikwijls uit den vorm niet zal blijken of het een procura-wissel is (in welk geval de verhouding tusschen trekker en nemer van buiten af zal moeten bewezen worden, terwijl het onus probandi meestal op den trekker zal rusten, omdat de valuta-clausule in den wissel voorkomt), zal de houder denken, dat hij eigenaar is van eenen gewonen wissel, terwijl hij zulks is van eenen procura-wissel. Men wilde den houder vrijwaren voor de ongelukkige ontdekking dat hij slechts sub-mandataris is; daartoe dient dit geheele artikel; hadde men echter een ander beginsel omtrent wisselrecht aangekleefd, men had dan gemerkt dat het geheel overbodig was ²⁾.

Voorts zou het artikel aan duidelijkheid veel gewonnen hebben, indien er stond «aan de order van den nemer», in plaats van «aan den order van eenen derde.»

Wij zien dus dat de procura-wissel onder twee vormen kan voorkomen:

1°. dat zijn aard aan den uiterlijken vorm zichtbaar is,

¹⁾ Op dit standpunt is nog DE PINTO, Handleiding tot het W. v. K. II § 88 bl. 99.

²⁾ De Heer NICOLAÏ was zich dit reeds bewust toen hij zeide (Voordr. t. a. p. bl. 569): „cependant quel est le but de l'article mis à nu et dépouillé „de tout son entourage? c'est la répétition inutile d'un principe de droit „si trivial, qu'on ne doit pas le reproduire ici, ou il peut avoir de fâcheux „résultats: c'est répéter, que les conventions n'ont d'effet qu'entre les parties, „et que tout pacte occulte ne peut être opposé à un tiers.”

wanneer er de kenmerkende woorden «in procura» op staan, en

- 2°. wanneer hij aan al de vereischten van art. 100 voldoet, en het contract van lastgeving, dat tusschen trekker en nemer bestaat, voor derden geen uiterlijk zichtbaar teeken draagt.

In het 1ste geval zal een ieder in den nemer den procurist herkennen, en de aangesprokene wisselschuldenaar (acceptant, trekker of regresplichtige endossant) zal zich tegen hem van al de exceptiën mogen bedienen, die hij tegen zijn lastgever zou kunnen opwerpen, maar niet van die exceptiën, die hij tegen den persoon des nemers zelf zou hebben, omdat deze geen eigenaar van de schuldvordering, in den wissel vervat, is. Endosseert de nemer, dan kan het van de wijze waarop hij endosseert afhangen of hij regresplichtig wordt; gewoonlijk zal men moeten aannemen, dat hij de belofte des trekkers herhaalt, dus dat hier adpromissio plaats heeft; dan wordt ook hij wisselschuldenaar, en als zoodanig regresplichtig; de wet spreekt algemeen van «de endossanten»; dus zal er steeds een presumptie zijn, dat hij zich regresplichtig stelt, die hij echter kan ontwijken, door bij zijne onderteekening «per order» te voegen ¹⁾. De trekker is regresplichtig, omdat hij de hoofdschuldenaar van den wissel is.

De verhouding van trekker tot nemer is die van lastgeving en moet volgens de bepalingen van het B. W. dienaangaande beoordeeld worden; hetgeen ik hierboven ²⁾ heb aangeteekend, is hier volkomen van toepassing.

Maar wat zal in het 2de geval plaats hebben? Zal hier de acceptant enz. die weet te bewijzen dat de nemer geen eigenaar is, tot dat bewijs toegelaten worden en zich dan tegen den nemer van dezelfde exceptiën mogen bedienen,

¹⁾ Zie Mr. HOLTJUS, t. a. p. ad art.

²⁾ Zie bl. 41 v.

die hij tegen den trekker heeft? Geenszins, want hier heeft weder een «pacte occulte» plaats gehad, dat derden niet mag schaden, maar waar zij ook geen voordeel uit mogen trekken ¹⁾. Zulks kan wel is waar zeer hard zijn voor den acceptant, die volkomen goed weet, dat de nemer geen eigenaar is; maar dat geval heeft hij kunnen voorzien; hij had dan maar niet moeten accepteeren; nu heeft hij zich eenmaal verbonden, «et habet quod sibi imputet». Evenmin zal de nemer mogen bewijzen dat hij procurist is, om zoo-doende de excepties te ontwijken, die men tegen hem zou kunnen instellen; had hij zulks gewild, hij had den wissel in eenen anderen vorm moeten laten opstellen.

Er zal steeds op den wissel eene valuta-clausule ²⁾ voorkomen, en omdat men aan deze formaliteit nog steeds eenigen schijn van beteekenis zal toekennen, meen ik met Mr. DE PINTO te moeten concludeeren, dat «op den trekker «naar algemeene rechtsbeginselen de last van het bewijs zal «rusten dat de causa debiti valsch is, dat hij de waarde niet «heeft genoten, maar integendeel een eenvoudigen last heeft «gegeven» ³⁾.

¹⁾ Zie bl. 67 v.

²⁾ Dus de woorden „waarde genoten”, of „waarde in rekening”; clausules als „waarde in mij zelf” zijn niet van kracht, omdat art. 100 haar niet sanctionneert. Mr. KIST (Beg. bl. 83) meent, dat de uitdrukking w. i. r. hier ongepast zou zijn, omdat zij twee omstandigheden onderstelt 1°. dat de waarde bepaald zij, en dus een overeenkomst over de waarde, 2° een overdracht van het recht, die geen van beiden hier plaats hebben. Hoewel ik toegeef dat dit meestal de beteekenis kan zijn, zoo is dit toch geen vaste regel. De uitdrukking w. i. r. is zoo extensief, dat men haar zeer goed op deze soort wissels kan plaatsen (zooals Mr. ZUBLI ons in N. Bijdragen van 1852 op bl. 55 v. verzekert dat het handelsgebruik is), en zal dan beteekenen, dat de waarde van den wissel naderhand tusschen trekker en betrokkene zal verrekend worden.

³⁾ Wetboek van Koophandel. II^{de} gedeelte § 88.

HOOFDSTUK IV.

Het procura-endossement.

Terwijl de meeste wetgevingen het voorbeeld, door den Franschen Code gegeven, volgden en bepaalden, dat een endossement, dat zekere vereischten miste, een contract van lastgeving zou scheppen, terwijl zij nergens het wisselrechtelijk mandatum expressis verbis behandelden, ontstond er in de eerste helft onzer eeuw eene nieuwe zienswijze, waarvan het gevolg was, dat al de theoriën, die men over de werking van het endossement gemaakt had, vervielen, en de bepalingen over de wijze waarop men endosseeren moest, zich wijzigden. Ik bedoel de theorie van het «Formalcontract,» die, het pactum cambii terzijde schuivende, ook in het endossement niet meer koop en verkoop zag, zoodat de valuta-clausule, die volgens het oude stelsel een hoofdvereischte voor wisseltrekking en endossement, als materiele causa van den eigendomsovergang geweest was, thans als overbodig en in vele gevallen als onwaar beschouwd werd.

Men begreep toen, dat het endossement maar aan één vereischte mocht onderworpen worden, nml. dat het den wil om eigendom over te dragen duidelijk te kennen moest geven; en dat het niets ter zake deed welken vorm men daarvoor koos, evenmin als de vermelding noodig was dat er waarde voor betaald was, waarmede die betaling geschied was of dat zij tusschen partijen verrekend was. Voor

het eerst kwam men toen op de gedachte, dat de wissel wel geschonken kon worden, zoodat in dat geval iedere waarde-clausule een onwaarheid moesten bevatten. De wet waarin die nieuwere beginselen worden aangenomen, is de Allgemeine Deutsche Wechselordnung, die geen vorm voor het endossement bepaalt, maar zegt, dat ieder endossant regresplichtig is, tenzij hij zich van zijne aansprakelijkheid bevrijdt door zijn wil daartoe te kennen te geven, wat hij doen kan, door de gebruikelijke formules: «ohne Obligo» en «nicht am Ordre.» Men zag toen in, dat het geval zich voor kon doen, dat de houder van een wissel zijne schuldvordering aan een ander over zou willen doen, zonder hem eigenaar te maken, alleen met last om den wissel te incasseeren.

Dit doel zou bereikt kunnen worden, door eene gewone lastgeving (zie art. 165 W. v. K.), maar daar dit zeer omslachtig is, verkoos men om die lastgeving op den wissel-brief zelf te plaatsen; zoo werd het procura-endossement wettelijk geregeld; als eenig vereischte werd de duidelijke wil van den lastgever verlangd, dien hij kon uitdrukken door de formules «zur Einkassirung» of «in Prokura», die de wet er enuntiatief bijvoegt. Het kon ook geschieden per blanco-endossement; dan zet men de procura-clausule bij de handteekening van den endossant, waarvan het gevolg is, dat ieder houder lasthebber van den blanco-endossant zal zijn.¹⁾

De Deutsche wisselwet gaat dus van een geheel ander beginsel uit dan vorige wetgevingen, en neemt in navolging van Liebe's Entwurf einer Wechselordnung für das Herzogthum Braunschweig (§ 26, 27) dan slechts lastgeving aan,²⁾

¹⁾ O. WÄCHTER. t. a. p. bl. 509, HARTMANN. t. a. p. bl. 266.

²⁾ Ook de wisselwet van Zweden van 1851, en die van het kanton Solothurn van 1857. Uit de woorden van § 28 der Sleeswijker en Flensburger wet van 1843 kan men opmaken, dat het procura-endossement kan geschapen worden, door den wil daartoe duidelijk uit te drukken, met weglating der valuta-clausule, en dat zelfs dan, wanneer die wil niet is uitgedrukt, maar de valuta-clausule is weggelaten, zulk een endossement voor lastgeving zal gehouden worden.

wanneer partijen dit gewild hebben, en bepaalt niet dat lastgeving het gevolg is van een gebrek in den vorm van een volledig endossement.¹⁾

Omdat deze wet de nieuwste beginselen van wisselrecht gehuldigd, en het procura-endossement, volgens mijne meening, op ééne uitzondering na, daaraan overeenkomstig behandeld heeft, en bij het samenstellen eener nieuwe wisselwet waarschijnlijk wel tot voorbeeld zal genomen worden, wil ik haar in korte trekken behandelen.

Het karakter van het procura-endossement is geheel verschillend van het blanco en volledige en heeft er zelfs zoo weinig mede gemeen, dat het eigenlijk geen endossement is, en slechts door de usance, omdat het ook in dorso van den wissel geschreven wordt, aldus gedoopt is. Heeft het endossement eene tweeledige werking, met name overdracht van schuldvordering en borgtocht, het procura-endossement heeft geen van beiden, want de endossant blijft zelf schuldeischer, en de geëndosseerde mag slechts in zooverre betaling vragen als hij dat namens zijnen endossant doet, en deze laatste staat noch zijnen lasthebber, noch derden, die den wissel later zullen krijgen, voor de betaling daarvan in. Volgens mijne meening moest hij tegenover deze laatsten staan als de steller van een endossement met bijvoeging van de woorden «nicht am Ordre» (art. 15); doch hierover later. — Toch is het procura-endossement, omdat het op den wisselbrief staat, een wisselrechtelijke handeling (wechselmässiges Rechtsgeschäft).

De toestand van den per procuram geëndosseerde is van tweederlei zijde te bezien:

1° zijne verhouding tot zijn lastgever, 2° en die tot derden.

Wat de eerste verhouding betreft, bepaalt de A. D. W. O.

¹⁾ Bij onduidelijkheid en twijfel, neemt men aan dat eigendomsoverdracht bedoeld is; zie Thöl. Wechselrecht, § 111 bij noot 19; O. WÄCHTER, Encyclopaedie, bl. 509.

den aard van de lastgeving, en zegt, dat zij den lasthebber machtigt om betaling te vragen, protest te laten opmaken, dit te notificeeren aan den voorman van zijnen endossant, de gedeponeerde wisselschuld in te vorderen, en de regresactie in te stellen. Over dit laatste zijn de Duitsche juristen het niet eens; THÖL ¹⁾ meent dat hij niet verplicht is de regresactie in te stellen, ja dat hij daartoe zelfs geen recht zal hebben, omdat hij niet weet op welke wijze (per wissel of gewone rechtsvordering) en tegen wien de endossant zijn regresrecht wil uitgeoefend hebben. Ofschoon de Duitsche wet, sprekende van den van de lastgeving, het woord, «ermächtigt» en niet «verpflichtet» gebruikt, zoo twijfel ik niet, of het heeft wel het laatste bedoeld; de endossant heeft last gegeven om den wissel te incasseeren, en op welke wijze de lasthebber zich uitbetaling verschaft, doet in het algemeen niets ter zake; vreest de endossant dat hij de regresvordering niet tegen den gewenschten wisselschuldenaar zal instellen, dan kan hij steeds zijnen lasthebber bevelen geven, die hij natuurlijk in zijne qualiteit verplicht is te gehoorzamen, en anders zal bloot staan aan de actio mandati directa ²⁾. Ook in de zitting van den 29 October 1847 van de conferentie van Leipzig (zie Protocolle bl. 31, 32), ontstond er twijfel ten opzichte van deze zelfde kwestie, en ook daar werd aangenomen, dat indien de endossant vreesde, dat het mandaat niet goed zou uitgevoerd worden, hij den mandataris van de noodige instructiën moest voorzien ³⁾.

¹⁾ Handelsrecht II, das Wechselrecht § 229 bl. 279.

²⁾ Zoo ook JOLLY, Archiv für Deutsches Wechselrecht. V. bl. 78.

³⁾ HOFFMAN maakt hieruit op dat de lasthebber instructiën moet vragen, en dat de aangesprokene regresplichtige het recht heeft om te verlangen dat men hem eene schriftelijke opdracht van den endossant late zien. Dr. KLETKE (t. a. p. II bl. 74) is hier tegen, omdat er in voormeld Protocol staat „befähigt” en niet „ermächtigt” of „befugt” en omdat er van instructiën, maar niet van eene nieuwe volmacht gesproken wordt. Een mandataris kan toch van eene volkomene volmacht voorzien zijn, zonder dat hij, om reden van onbekendheid

Tegenover derden vormt de geëndosseerde «wechselmässig» een persoon met zijn endossant, zoodat derden alleen met den laatsten schijnen te doen te hebben en de eerste ook bloot staat aan de *exceptiones ex persona indosantis*; vandaar, dat hij het bericht van non-betaling van den wissel niet aan zijn lastgever, maar aan diens voorman moet notificeren.

Eindelijk zijn, voor zooverre mij bekend is, alle schrijvers ¹⁾ het eens, dat de lastgeving door herroeping eindigt, echter niet door den dood; JOLLY meent dat de herroeping kan geschieden zoowel door de *actio mandati* als door de *actio in factum* van art. 74 A. D. W.; Kuntze verlangt «wechselmässige Revokation (Aufkündigung)».

Het Engelsche wisselrecht komt in veel opzichten de bepalingen van het Duitsche zeer nabij. Dit is niet vreemd, wanneer men bedenkt, dat het geheele recht niet gecodificeerd is, maar gevormd wordt door verschillende verordeningen, «Act's of Statute's» genaamd, die dan gemaakt zijn, wanneer de behoefte daartoe zich deed gevoelen. Het gevolg hiervan is, dat er op dit punt geen bepaald systeem of beginsel in het Engelsche recht te vinden is, zoodat men geene wetsbepalingen gemaakt heeft, die voortdurend met de praktijk te strijden hebben, maar dat men zich bij het **maken van verordeningen door het handelsgebruik** heeft laten lijden, wat vooral goed te stade komt, nu het blijkt dat dit eigenlijk een zeer goed rechtsbeginsel bevat.

Zoo schrijft de Engelsche wet geen vorm voor den wissel

met de zaak, wel geheel verantwoord schijnt het mandaat uit te voeren, zoodat hij instructiën moet gaan halen, hoe hij zijne volmacht naar genoegen zal volbrengen. Dit is de beteekenis van het protocol en de machtiging en bevoegdheid, ligt reeds in de opdracht van lastgeving, nml. in het procura-endosument.

¹⁾ JOLLY, t. a. p. bl. 79; KUNTZE, t. a. p. bl. 87; HARTMANN, t. a. p. bl. 267; O. WÄCHTER.

voor ¹⁾; echter moet hij om wissel te kunnen zijn eenige hoedanigheden bezitten; vooreerst moet hij eene belofte van betaling bevatten, en kan men niet met eene eenvoudige schuldbekentenis volstaan; dit is in Engeland het kenmerk van den wissel, en zal het nu van den verderen inhoud afhangen, of het een bill of exchange of een promissory note is. Voorts moet de betaling gedaan worden in geld, en moet de te vorderen som bepaald zijn, dus niet afhankelijk van een persoon, gebeurtenis enz.

De Engelsche wet verlangt ook geene valuta-clausule evenmin in den wissel zelf als in het «indorsement in full», ofschoon men haar meestal in beiden zal vinden. Men begreep zoo goed dat de valuta-clausule niets tot de geldigheid van den wissel af moest doen, dat men, toen de Coal Act van 3 Geo. 2c. 26s. 7 en 8 nog in werking was (thans herroepen), waarbij bevolen werd om op wissels getrokken om partijen kolen mede te betalen, de woorden «waarde ontvangen in kolen» te plaatsen, den kooper van zulk een wissel waar die clausule niet op stond, strafte met £ 10 boete, maar niet met ongeldigheid van den wissel. CHITTY ²⁾ zegt echter ³⁾, dat indien de wissel, de erkenning van genoten waarde inhoudt, er een schuldvordering (action of debt) zal

¹⁾ Op dezen regel zijn echter uitzonderingen, want wissels van 20 shillingen tot 5 pd., gemaakt in Engeland, en gezegeld voor den 5den Februari 1826, (17 Geo. 3. c. 30. s. 1 van voortdurend kracht gemaakt door 27 Geo. 3. c. 16 en 7 Geo. 4 c. 6.) moeten den naam en de woonplaats van den persoon, aan wien betaald moet worden of zijn order bevatten, door een getuige onderteekend zijn, en den datum van de trekking dragen, terwijl zij betaalbaar moeten zijn binnen 21 dagen, na dien datum, en moeten verder in den vorm, voorschreven bij voormelden wetten, zijn, alles op straffe van nietigheid (zie Chitty t. a. p. bl. 128).

²⁾ Treatise on bills of exchange etc. bl. 161.

³⁾ De Engelsche wet bepaalt geen vorm voor het endossement, uitgez. voor wissels van minder dan 5 pd., waarvan het endossement door een getuige moet onderteekend worden, den naam van den gëndosseerde en den datum van het endossement moet bevatten, en verder gemaakt moet worden naar de bepalingen van het statuut van 17 Geo. 3. c. 30 s. 1.

kunnen ingesteld worden tegen den acceptant, door den trekker tegen den acceptant van den eenen, of door den nemer of onmiddelijk geëndosseerde tegen den maker van den anderen, maar niet door een geëndosseerde tegen den acceptant, of door een lateren geëndosseerde tegen den trekker, omdat er geen privaatrechtsbetrekking tusschen de verschillende partijen bestaat.

Om deze redenen oordeelt de schrijver het aanbevelingswaardig om die woorden er in te zetten. Zoo zien wij, dat men daar de leer van het pactum cambii niet overgenomen heeft, en derhalve ook geen bepaling gelijk aan art. 138 C. d. C. gemaakt heeft. Maar toen men bepaalde, of liever toen het gevolg van het niet bestaan van eenige bepaling was, dat ieder endossement eigendom overdroeg, moest men ook een plaats gunnen aan het procura-endossement.

In Engeland noemt men dit een «restrictive indorsement,» omdat het de circulatie van den brief doet ophouden; de endossant geeft zijn wil te kennen door te schrijven: «pay to A for my use», of «to A only», of «for my account», of «the within must be credited to A.»

Verder zegt CHITTY ¹⁾ nog, dat dit endossement herroepelijk is, omdat dit het karakter van het contract van lastgeving is, en dat een procura-endossement, in blanco gedaan, niet zoo mag ingevuld worden, dat het eigendoms-overdracht bewerkt, wat anders wel gebeurt, (nml. het veranderen van een blanco-endossement in een «indorsement in full», doordat de houder boven de handteekening van den blanco endossant de volledige endossements-clausule schrijft).

Deze bepalingen brengen mij weder tot het Duitsche recht terug.

Ook daar vinden wij diezelfde bepaling, want art. 17 zegt dat de geëndosseerde zijne bevoegdheid, door een volgend

¹⁾ T. a. p. bl. 230.

procura-endossement mag overdragen, maar er geen volledig endossement op mag plaatsen, zelfs dan wanneer het procura-endossement de order-clausule bevat. Volgens mijne meening is dit én met den aard van den wissel én met het beginsel van de Deutsche wet zelf in strijd!

De wissel is een papier, tot circulatie bestemd, en zijn voornaamste hoedanigheid zou hem door zulk eene bepaling ontnomen worden; dat het circulatievermogen een voorname eigenschap van den wissel is, blijkt o. a. uit art. 110 C. d. C., dat zegt dat iedere wissel aan order moet gesteld zijn, en uit de geheele 3de afdeeling van de Wechselordnung, (want niet alleen neemt weglating der order-clausule de geschiktheid voor endossement niet weg, maar art. 15 zegt zelfs, dat het eenige gevolg van de clausule «nicht am Ordre» is, dat de steller niet regresplichtig is); blijkt het eindelijk ook hieruit, dat volgens Engelsch recht ¹⁾, weglating der order-clausule, den wissel niet onverhandelbaar zal maken: toch zijn alle schrijvers ²⁾ het er over eens, dat een procura-endossement de circulatie van den wissel moet verhinderen, en scharen zich aan de zijde van de A. W. O.

In art. 15 gaat deze wet van een zeer goed beginsel uit; de endossant kan niet over de negotiabiliteit van den wissel beschikken, maar alleen over zijne eigene verplichtingen; vreest hij nu dat de verdere circulatie van den wissel hem benadeelen zal, dan komt de wet hem te hulp, door te bepalen dat zijne verbodsbepaling om verder te endosseeren alleen het gevolg zal hebben dat hij niet regresplichtig wordt, dus dat hij geene schade kan lijden.

Hoe is men nu tot de slotbepaling van art. 17 gekomen?
Alleen door toepassing van den algemeen bekenden

¹⁾ CHITTY, t. a. p. bl. 234.

²⁾ JOLLY, t. a. p. bl. 79; BRAUER, Wechselordnung, bl. 56; HARTMANN, t. a. p. bl. 267; O. WÄCHTER, t. a. p. bl. 514; KLETKE, t. a. p. II bl. 73; Liebe, Entwurf bl. 97.

rechtsregel: *nemo plus juris in alium transferre potest, quam ipse possidet*; doch dit heeft men zeer onnadenkend gedaan, want de wissel bevat niet alleen eene schuldvordering op den laatsten endossant, maar voornamelijk op den trekker en de vorige endossanten, die voor de betaling borg zijn gebleven, en dezen hebben hunne regresplichtigheid niet gelimiteerd; indien nu de per procura geëndosseerde een volledig endossement op den wissel zet, verbindt hij den trekker, de vorige endossanten en zich zelf aan zijnen geëndosseerde, maar niet zijnen endossant.

Natuurlijk kan dit tot eene actie tot schadevergoeding aanleiding geven, omdat hij door zijne daad zijnen lastgever schade berokkend heeft, maar dit doet niets af tot de geldigheid van het door hem gestelde endossement.

Staat nu de order-clausule bij het endossement, dan moet men de *jure constituendo* aannemen dat de procura-endossant zijnen geëndosseerde machtigt om eigendom over te dragen, en om zijnen endossant te verbinden; want wat kan de order-clausule anders beteekenen, daar de geëndosseerde zelfs volgens het civiele recht bij machte is, zonder verlof een sub-mandataris te benoemen? Het gevolg hiervan zal zijn, dat er waarschijnlijk geen reden tot schadevergoeding tusschen lastgever en lasthebber zal zijn. Bevat het endossement geen order-clausule, dan zal de endossant niet regresplichtig zijn, want, het procura-endossement, doet reeds de *presumptio* ontstaan dat hij zich niet regresplichtig stelt.

Heeft de per procura geëndosseerde, in strijd met art. 17 der A. D. W. O., toch een volledig endossement op den wissel geplaatst, dan komt het mij voor dat dit de *jure constituto* de kracht van een procura-endossement zal hebben.

Kan de per procura geëndosseerde den wissel zelf in disconto nemen, en zodoende eigenaar worden? Noch volgens de Duitsche wet, noch volgens algemeene rechtsbeginselen; want volgens de eerste blijft de endossant eigenaar, totdat de wissel behoorlijk gequitteerd in handen

van den acceptant overgaat; volgens de laatsten zou ik meenen, dat hij eigenaar blijft totdat de wissel door den acceptant betaald wordt of door volledig endossement overgaat; de per procura geëndosseerde blijft steeds lasthebber en kan door zijne eigene daad nooit eigenaar worden.

Eene kwestie, die in Duitschland, vooral op praktisch gebied, eenen grooten strijd heeft doen ontbranden, is deze, of door derden het tegenbewijs tegen het endossement mag geleverd worden; dus of derden tot het bewijs mogen toegelaten worden, dat een volledig endossement in casu geen eigendomsrecht heeft bewerkstelligd, of dat een per procura geëndosseerde wel eigenaar van den wissel is. Dat dit van groot belang is, blijkt uit de verhouding van den geëndosseerde tot derden, want hij staat bloot aan de *exceptiones ex persona indossantis*: wanneer men nu eene gelijksoortige (dus in dit geval geldschuld) en opeischbare schuld van den endossant te vorderen heeft, zou men, indien men mag bewijzen dat de geëndosseerde lasthebber is, hem de *exceptiones ex persona indossantis* kunnen tegenwerpen; of wanneer men een schuldvordering op den geëndosseerde had, zou men mogen bewijzen, dat deze geen lasthebber maar eigenaar van den wissel is, zoodat men met hem zou kunnen compenseeren? De Duitschers noemen den eisch om tot het bewijs tegen het endossement te worden toegelaten de «*Einrede der Simulation*», omdat het endossement slechts schijn is, en partijen eene andere andere rechtshandeling gewild hebben.

Op grond van art. 82 A. D. W. O., dat bepaalt dat de wisselschuldenaar zich slechts van die verweeringen mag bedienen, die uit het wisselrecht zelf ontstaan, of die hij heeft tegen den persoon zelf, die de betaling van den wissel van hem vordert, en omdat art. 10 bepaalt dat door een endossement alle rechten uit den wissel op den geëndosseerde overgaan, houden de meeste Deutsche rechtsgeleerden het

er voor, dat deze actie geen reden van bestaan heeft. Voorts gaat door het endossement niet het recht van vorderen van den endossant, maar het vorderingsrecht dat in den wissel zelf gelegen is, over; het ontstaat als 't ware op nieuw in iederen nieuwen endossant; het endossement is eene formeele rechtshandeling, zijn rechtsgrond kan telkens een andere zijn, maar dat gaat derden niet aan; hunne rechten en verplichtingen hangen geheel van het schrift af, voor hen is de volledig geëndosseerde eigenaar, de per procura geëndosseerde lasthebber. Een gevolg van het formeele karakter van het endossement is, dat deze laatste niet tot het bewijs mag toegelaten worden dat hij eigenaar is; hij heeft toch van te voren het gevolg van het endossement kunnen kennen, en nu hij het mandaat heeft aangenomen, moet hij tegenover derden ook zijne rol blijven vervullen. ¹⁾)

Dat partijen zelf deze exceptie tegen elkaar kunnen opwerpen, spreekt van zelf, want dit betreft eene overeenkomst die zij zelf gesloten hebben.

Indien men deze exceptie tegen het laatste endossement toelaat, dan moet men haar ook tegen vorige endossementen toelaten, want bewees men dan dat vroeger een volledig endossement slechts lastgeving bewerkt had, dan zouden volgens art. 17 alle latere houders slechts sub-mandatarissen van dien vorigen geweest zijn; met reden schrijft R. KOCH, Stadt-

¹⁾ Thöl, W. R. 4 § 182; JOLLY, t. a. p. bl. 72 houdt deze beschouwing over het blanco-endossement; O. WÄCHTER, t. a. p. bl. 365 & 512; VOLKMAR und LOEWY, die Deutsche Wechselordnung, 310, 60 & 70 te vinden bij R. KOCH. in Archiv für deutsches Wechselrecht, deel 15 bl. 580; Erkenntnis Königlich Stadtgerichts 31 Jan. 1860; IV Senat Königlich Obertribunal als zu Berlin, 8 Sept. 1860, beiden te vinden bij Dr. STRASZ in A. f. W. deel 10, bl. 32; Erk. Oberappellationsgericht zu Rostock, 24 Mei 1853 & 18 Julij 1864; Erk. Obertribunal zu Berlin, 15 April 1851, & 19 April 1856, te vinden bij KOCH t. a. p. bl. 277; Erk. Reichs Ober Handelsgerichts v. 20 Dec. 1870; v. 23 Jan. 1872; v. 9 April 1872 & v. 6 Juni 1873.

richter te Berlijn ¹⁾: die ganze juristische und wirth-
 «schaftliche Bedeutung des Indossaments als des bequemsten
 «Mittels für die Forderungen des Handelsverkehrs steht in
 «Gefahr, wenn es gestattet wäre, mittelst des in Rede
 «stehenden Einwandes die vielgestaltigen materiellen Ver-
 «hältnisse in der Reihenfolge der wechselnde Subjecte in den
 «durch das Papier umgrenzten Anspruch, herein zu ziehen!»

art. 135
 al. 2.

Vele schrijvers laten die «Einrede der Simulation» echter
 toe in den vorm eener exceptio doli ²⁾, wat zij meenen te
 eer te kunnen doen, omdat men haar tegen den eischenden
 persoon zelf instelt, en dus niet in strijd komt met art.
 32; eenen warmen verdediger heeft deze meening gevonden
 in den Stadtgerichtsrath ENGLÄNDER te Breslau ³⁾; ik kan
 mij echter niet met hem vereenigen, en kleef de leer aan,
 gehuldigd door het Ober-Handelsgericht, dat er door derden
 nooit eene exceptie tegen het endossement mag opgeworpen
 worden.

ENGLÄNDER zegt dat het gevolg van de laatste meening
 zou zijn, dat men het formeele recht zou gaan misbruiken
 ten nadeele van den wisselschuldenaar, en dat daarin de
 dolus van de handelende partijen ligt; hij werpt zelfs de
 definitie van Labeo tegen: dolum malum esse omnem calli-
 ditatem, fallaciam, machinationem ad circumveniendum,
 fallendum, decipiendum alterum adhibitam (L. 1. § 2. D. de
 dolo malo, 4, 3).

Ik stel hier tegenover, dat art. 36 der A. W. O. de verhouding
 van den geëndosseerde tot derden bepaalt; de houder van
 een wissel is eigenaar, bijaldien een onverboden rij endos-
 sementen hem als zoodanig legitimeert; de artikels 10—17
 bepalen de rechtsgeldige kracht der endossementen; zijn de
 op den wissel voorkomende endossementen nu volledig, dan

12.

¹⁾ In Archiv für Wechselrecht, deel 15, bl. 284.

²⁾ O. a. JOLLY, WÄCHTER & THÖL; de beide geciteerde vonnissen van het
 Oberappellationsgericht te Rostock.

³⁾ Archiv. für Deutsches Wechselrecht, N. F., deel V bl. 23 v.

is het vorderingsrecht op den houder overgegaan; natuurlijk moet het laatste endossement aan hem gesteld zijn.

Vervolgens meen ik, dat er van geen dolus sprake kan zijn, want iemand handelt niet doleus, als hij eene handeling pleegt, waartoe hij volkomen gerechtigd is ¹⁾; en kan de wisselschuldenaar zich bedrogen rekenen wanneer anderen met den wissel eene daad begaan, die hij wist dat de wet hen veroorloofde? Immers neen! Was het bijv. een wissel getrokken aan de order van den trekker, dan wist de betrokkene reeds vóór zijn accept, dat die wissel geëndosseerd kon worden, en dat men van die bevoegdheid wel gebruik zou maken; hij wist, dat hij tengevolge van zijn accept tot betaling verplicht was, en dus tegen den nemer of houder bij volledig endossement niet van de exceptiën gebruik kon maken, die hij tegen den trekker zou gehad hebben, en al meent hij nu ook, of al weet hij, dat, niettegenstaande het volledige endossement, er toch een overeenkomst van lastgeving tusschen trekker en nemer bestaat, dit geeft hem geen recht tot eene exceptio doli, hij heeft dit alles vóór zijne acceptatie kunnen weten. Het andere mogelijke geval is, dat een wissel geëndosseerd wordt aan iemand, die zelf bij den acceptant een schuld moet betalen; incasseert hij nu zelf of door een mandataris dien wissel, de schuldvorderingen zullen dan gecompenseerd worden. Handelt hij nu doleus als hij dien wissel endosseert, maakt hij zich aan dolus schuldig, als hij een bijcontract met zijnen geëndosseerde treft, volgens hetwelk deze in werkelijkheid slechts lasthebber zal zijn? De acceptant heeft geen nadeel geleden, want hij komt door dat endossement weder in dezelfde verhouding tot den wisselschuldeischer, als voordat de wissel aan dengene van wien hij te vorderen had, werd geëndosseerd; als de exceptio doli toegestaan

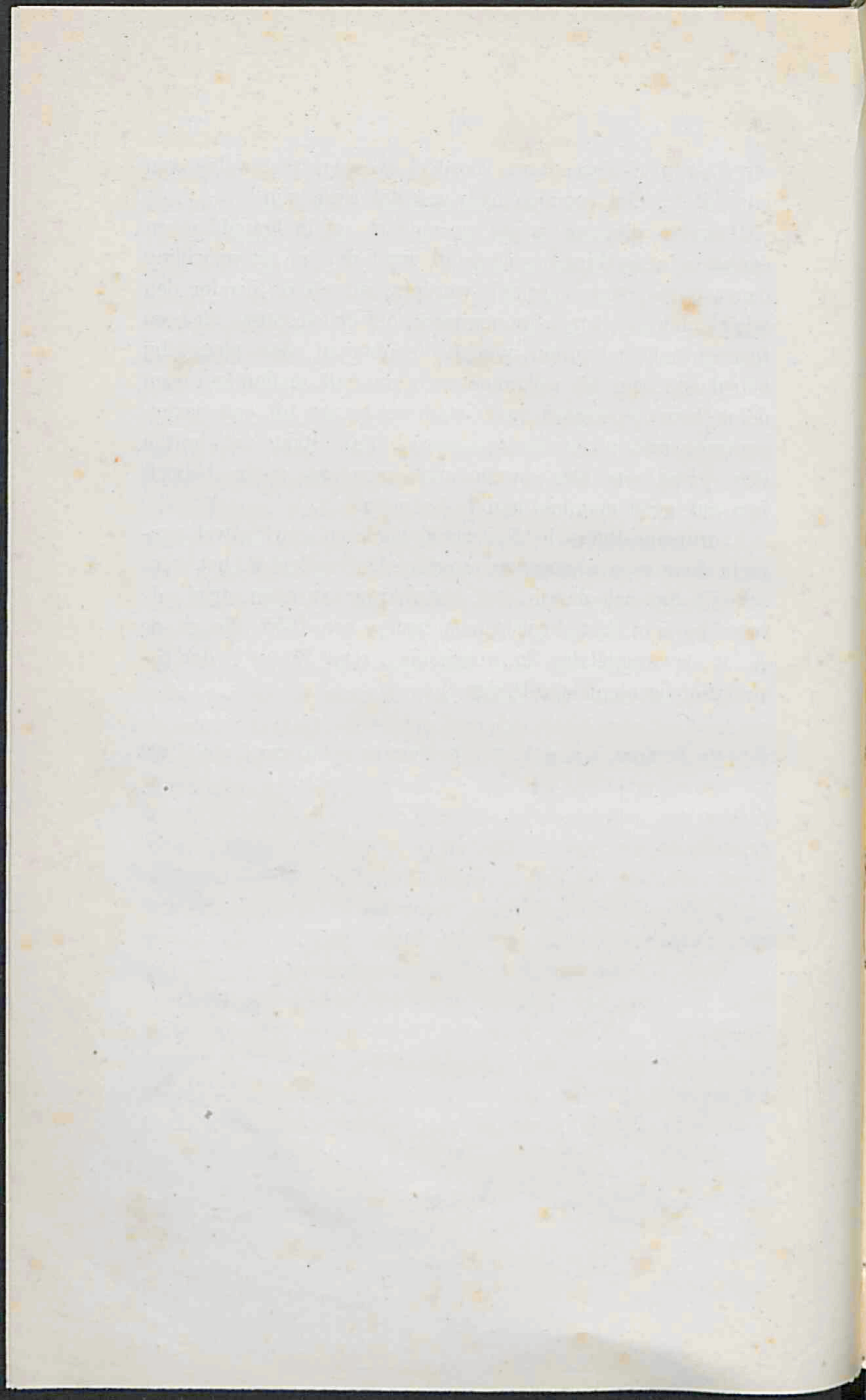
¹⁾ L. 55 D. de diversis regulis antiqui (50, 17). Nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur.

werd, zou de acceptant voordeel trekken tengevolge van iets dat hij niet voorzien had; zou dat recht zijn?

Degene, die een wissel accepteert, of in het algemeen eenige wisselverbintenis aangaat, weet dat hij tot vervulling daarvan zal aangesproken worden, en als de houder den wissel endosseert met het oogmerk, om de exceptiën, die hem tegengeworpen kunnen worden, te ontgaan, dan pleegt hij een daad, waar hij volkomen recht toe had, en dan kan geen dolus hem tegengeworpen worden; maakt hij een nevencontract met zijnen geëndosseerde, dan staat dat buiten den wissel en kan derden niet schaden, maar behoeft hen ook geen voordeel aan te brengen.

Wordt de thans in Nederland vigeerende wisselwet eenmaal door eene nieuwe vervangen, dan oordeel ik het wenschelijk dat ook daarin, ter ontwijking van allen strijd, de bepaling van het Pruisisch ontwerp van 1845, die uit de A. W. O weggelaten is, voorkome: «Der Einwand der Simulation is niemals zulässig» ¹⁾.

¹⁾ Zie R. KOCH, t. a. p. bl. 273, & VOLKMAR und LOEWY t. a. p. bl. 292.

STELLINGEN.

I.

Een filiusfamilias kan aan eene zaak, die tot het peculium behoort, de hoedanigheid van peculiaris te zijn, niet ontnemen, behalve door eene vervreemding, die hem vrijstaat; hiermede strijden niet L. 19. § 2 D. de peculio legato (33.8) en L. 7 D. de manumissionibus (40.1), welke laatste echter wel strijdt met L. 20 D. de pec. leg. (33.8).

II.

Tegen de Nuova interpretatio del celebre Frammento di Ulpiano Legge XXV § 17 Lib. V. Tit. III de Hereditatis petitione di FILIPPO SERAFINI, en SMALLENBURG op SCHULTINGH ad. leg. cit. is aan te merken: dat, wanneer een bona fide possessor van eene erfenis, eene zaak die tot de erfenis behoorde, verkocht heeft, en bij vrijwaring den prijs uit zijn eigen vermogen zou moeten vergoeden, de rei vindicatio tegen den kooper uitgesloten is.

III.

Met CUJACIUS (Obs. XXVI, Cap. 9), SCHULTINGH (Notae ad Dig. ad. L. V. D. de poll.), en PUCHTA (§ 259), tegen BIJN-

CKERSHOEK (Obs. VI. 13), MAREZOLL (Zeitschr. für C. R. und C. Proces, Tom. XIX) en prof. GOUDSMIT (II, bl. 83) kunnen aannemen dat voor de geldigheid der pollicitatio tegenwoordigheid noodig is.

IV.

De verbindtenissen door eene vrouw, die, met toestemming van haren man, met wien zij in gemeenschap is gehuwd, openbare koopvrouw is, als zoodanig aangegaan, zijn ten aanzien van den man, niet als handelsverbindtenissen te beschouwen.

V.

Een meerderjarig geworden pupil kan, indien er geene voogdij-rekening is afgelegd, zijnen gewezen voogd, zelfs na verloop van den bij art. 472 B. W. bepaalden termijn, bij uitersten wil niet bevoordeelen.

VI.

De opsteller is eigenaar van den opstal.

VII.

Wegens niet nakoming eener bilaterale overeenkomst, kan schadevergoeding gevraagd worden, ook zonder ontbinding.

VIII.

Al. 5 van art. 1403 B. W. is alleen toepasselijk op werkmeesters, die leerknechts (apprentis) hebben.

IX.

Dading kan zelfs in zaken van koophandel niet bij monde worde aangegaan.

X.

Clausules als «ohne Obligo» op wissels, zijn rechtsgeldig.

XI.

Endossementen, die de order-clausule niet bevatten, doen het circulatie-vermogen van den wissel niet ophouden, doch ontslaan den endossant van regres-plichtigheid.

XII.

Voor de berekening van avarij-grosse, staan goederen, die door lichterschepen, aan boord gebracht worden, in gemeenschap met het principale schip.

XIII.

De schipper van een aangevaren schip, die niet is eigenaar, huurder of gebruiker, is niet bevoegd tot het instellen eener rechtsvordering tot schadevergoeding wegens aanvaring.

XIV.

Het verzet van hem, die den oorspronkelijken eischer niet tegen de eerstkomende terechtzitting dagvaardt, — behoudens inachtneming van de termijnen en formaliteiten ten aanzien der dagvaarding voorgeschreven — stuit de ten uitvoerlegging van het bij verstek gewezen vonnis niet.

XV.

Indien de verweerder binnen 14 dagen na de beteekening van den staat, behelzende opgaaf van kosten, schade en interessen, geen aanbod van zoodanige som tot vergoeding van schade, kosten en interessen, als hij zal te rade worden, gedaan heeft, zal de wederpartij haren eisch bij eenvoudige procureursakte ter terechtzitting brengen.

XVI.

Een Nederlander in Ned. Indië met der woon gevestigd, kan door den eischer die op het grondgebied van het rijk in Europa woont, voor eene rechtbank in Nederland gedagvaard worden.

XVII.

Vreemdelingen, die volgens art. 8 B. W. met Nederlanders gelijk gesteld worden, kunnen, ter zake van misdrijven, opgenoemd in art. 9 al. 2 W. v. Sv., in het buitenland tegen vreemdelingen begaan, volgens de Nederlandsche wetten niet gestraft worden.

XVIII.

De raadsman van den beschuldigde heeft het recht om voor het opmaken der memorie van suggestie inzage te vorderen van de stukken.

XIX.

Het hof is gerechtigd om, nadat er met het hooren van getuigen op de terechtzitting een aanvang is gemaakt, het

rechtsgeding te schorsen ter oproeping van nieuwe getuigen, en ter voorbrenging van nieuwe stukken.

XX.

Ten onrechte wordt in art. 7 van het Regeerings-ontwerp van een wetboek van strafrecht van 1879, de Nederlandsche strafwet toepasselijk verklaard op vreemdelingen, die zich opzettelijk tot het houden van een tweegevecht buiten het rijk in Europa begeven.

XXI.

De «Nothstand» behoort volgens den Code Pénal tot de «faits justificatifs.»

XXII.

Ten onrechte worden al. 2 art. 150 en al. 3 art. 489 van het Regeerings-ontwerp van een wetboek van strafrecht van 1879 niet uitgebreid tot het geval waarin geen voldoende onderstand verleend is.

XXIII.

Indien men, bij eventueele droogmaking der Zuiderzee, eene nieuwe provincie zou willen samenstellen, is een grondwetsherziening daartoe noodzakelijk.

XXIV.

Bij eene nieuwe regeling van de kiesbevoegdheid is het wenschelijk, het kiesrecht ook aan hen toe te kennen, voor wier capaciteiten de staat eene waarborg heeft.

XXV.

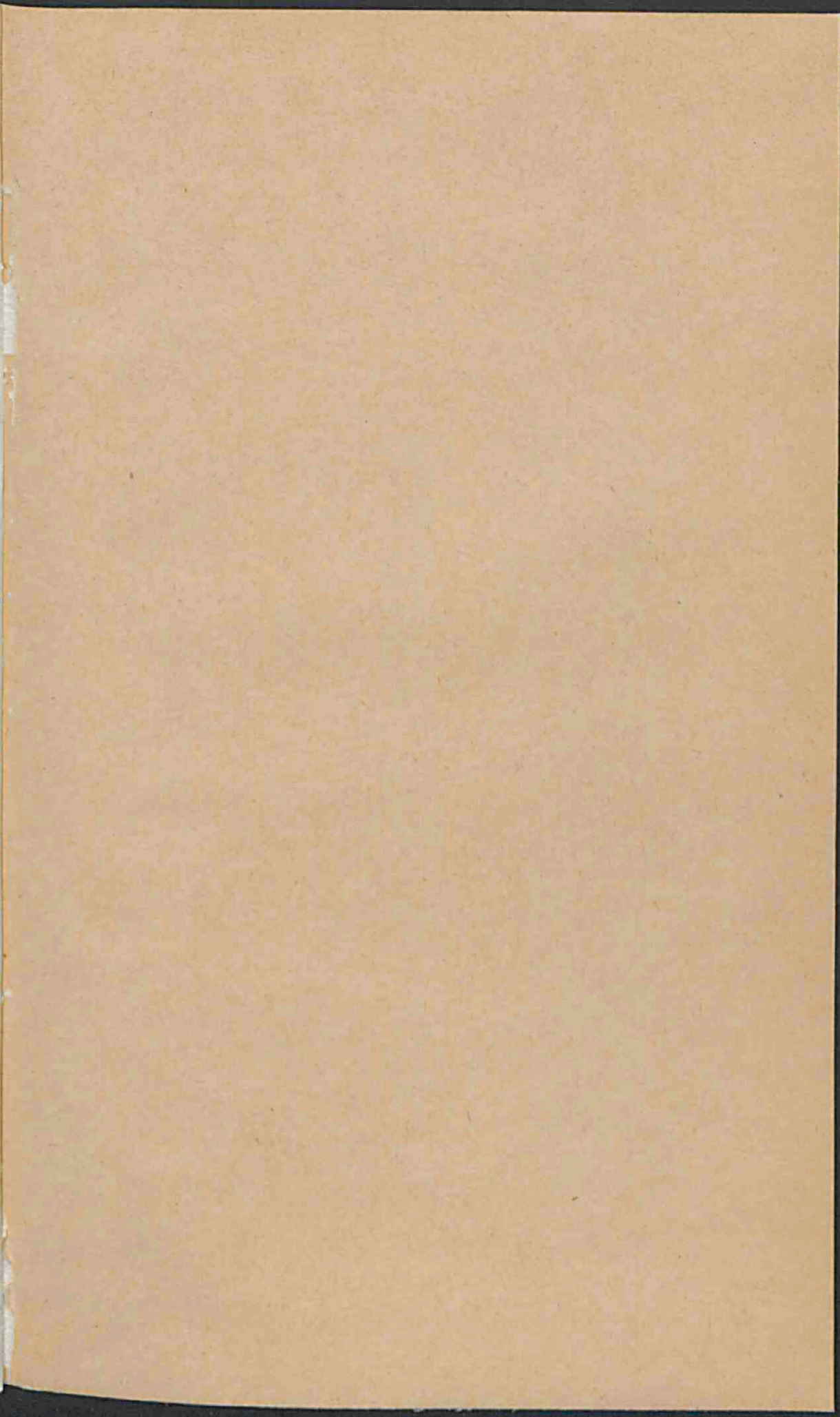
Krediet is kapitaal verstrekken, nooit kapitaal scheppen.

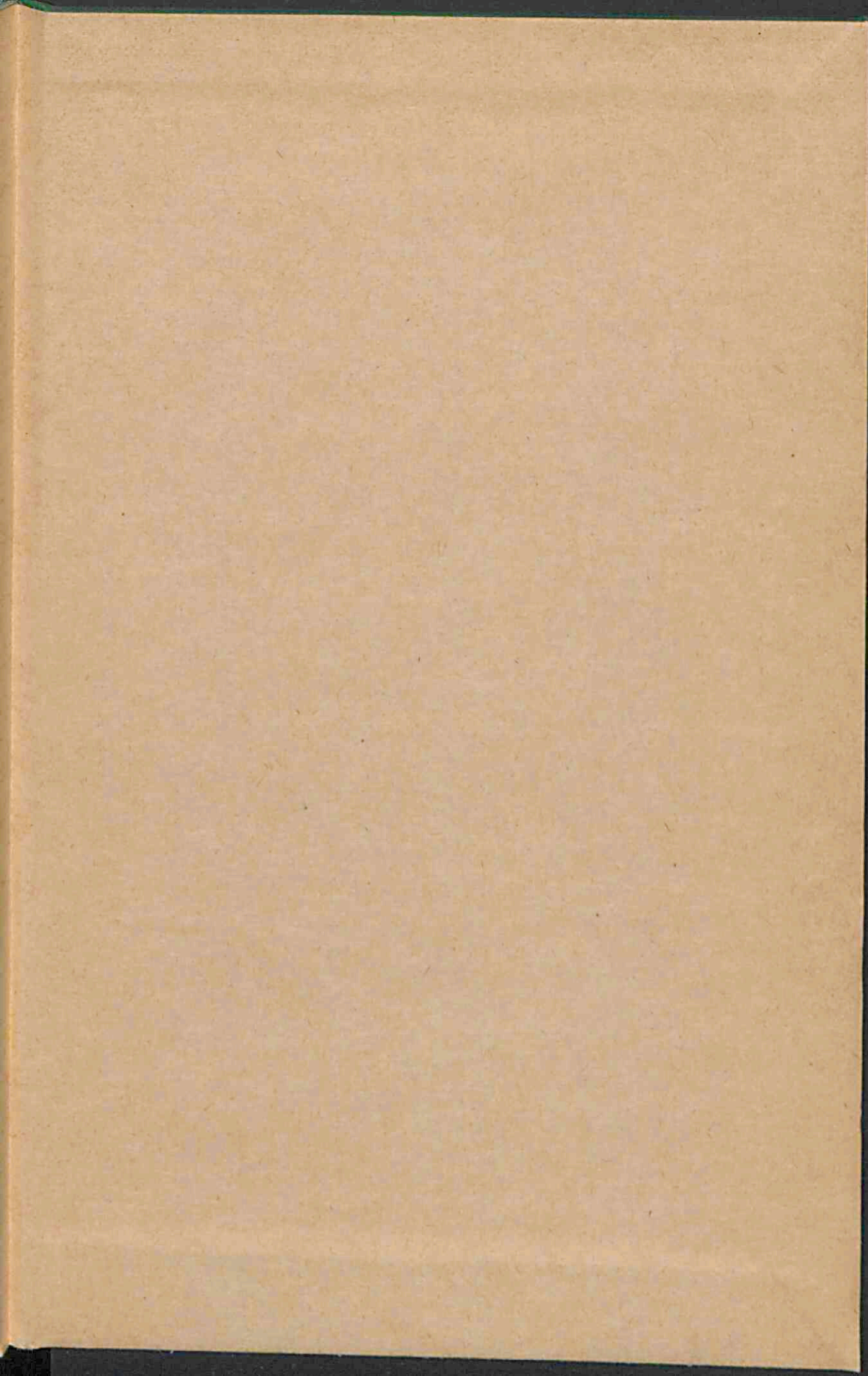
XXVI.

Het verkoopen van domeingoederen in tijden van vrede en voorspoed, om met den opbrengst bezwarende staats-schulden te delgen, is aan te bevelen.

XXVII.

De maatschappelijke toestand der arbeiders, kan slechts door hen zelf en geleidelijk, en niet door den staat en vernuftig uitgevonden kunstmiddelen, verbeterd worden.

1

Utr

181